59 р.

Г.Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

811741 21.0298/8586

Возвратите книгу не позже

обозначенного здесь срока

Зак. 6775.

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА –
БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г. Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г. Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г. Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г. Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г.Я.Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г. Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ
ОРДЭНА ДРУЖБЫ НАРОДАЎ
ІНСТЫТУТ ЛІТАРАТУРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

Г. Я. Галенчанка

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

МІНСК
«НАВУКА І ТЭХНІКА»
1993

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Няміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных передумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Німіроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.
[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.
[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.
[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.
[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.
[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.
[50] Там жа. С. 27—29.
[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных передумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'ўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Беларускі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

З гістарыяграфічнага пункту гледжання — найбольш распрацаванымі тэмамі з'яўляюцца скарыназнаўства ў яго рэтраспектыўным аглядзе («Скарыніяна» У. Пічэты, А. В. Фларо ўскага, Я. Л. Неміроўскага і іншыя гістарыяграфічныя працы) [143]; эпоха Скарыны (некаторыя сацыяльна-палітычныя, сацыяльна-эканамічныя, культурныя аспекты); жыццёвы шлях Скарыны ў агульным нарысе; літаратурная, часткова рэдакцыйна-перакладчыцкая дзейнасць, моўныя асаблівасці пражскіх і віленскіх выданняў; светапогляд (пераважна філасофскія, эстэтычныя, этычныя, грамадска-палітычныя погляды); некаторыя праблемы мастацкага афармлення і друкарскай тэхнікі.

Значнай увагі заслугоўвае вывучэнне духоўнай асновы дзейнасці Скарыны, гарадской культуры Беларусі канца XV — першай палавіны XVI ст., зараджэнне рэнесансавых і гуманістычных тэндэнцый, развіццё культурных сувязяў паміж народамі Вялікага княства Літоўскага, ва ўсходнеславянскім рэгіёне і еўрапейскім кантэксце. Некаторыя карысныя для свайго часу працы ўстарэлі, нават у самых фундаментальных сучасных даследаваннях застаюцца «белыя плямы», нявырашаныя пытанні. Недастаткова высветлены агульныя абставіны дзейнасці Скарыны, яго сацыяльнае асяроддзе, супрацоўнікі, літаратурныя крыніцы яго біблейскіх выданняў, адносіны чытачоў, розных сацыяльных слаёў да яго кніжак, прычыны спынення друкарскай дзейнасці, лёс віленскай друкарні, арнаментальных і іншых друкарскіх матэрыялаў, тыпалогія і мастацка-паліграфічныя асаблівасці пражскіх і віленскіх выданняў.

Патрэбны сумесныя намаганні археографаў, гісторыкаў, філолагаў для выяўлення новых спісаў з кніг Скарыны або тых помнікаў пісьменнасці, на якіх ускосна адбіўся ўплыў яго дзейнасці. У самых агульных рысах даследаваны скарынаўскія традыцыі ва ўсходнеславянскім пісьменстве, уплыў дзейнасці Скарыны на зараджэнне і развіццё рэнесансавай культуры на Беларусі і ва ўсім Вялікім княстве Літоўскім, станаўленне і развіццё беларускага, украінскага і рускага кнігадрукавання, кніжнай і духоўнай культуры ў цэлым. Некаторым с гэтых праблем прысвечана наша даследаванне.

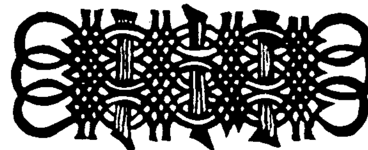
---

[142] Рэц.: Іофэ Э. Р. Энцыклапедыя аб беларускім першадрукары//Весці АН БССР. 1989. № 4. С. 126—128; Казбярук У. Велічны помнік Скарыне//Полымя. 1989. № 6. С. 180—193.

[143] Шалькевіч В. Скарыніяна//Шалькевіч В. Скарына і яго час. Мн., 1980. С. 50—65; Голенченко Г. Я. Итоги Скоринианы//Белороссика. Мн., 1980. С. 113—116; Дышиневич В. Н. Скориноведение: некоторые вопросы историографии и библиографии (к 460-летию книгопечатания в Белоруссии и Литве) //Книга в Белоруссии, книговедение, источники, библиография. Мн., 1983. С. 140—159; Яе ж. Аб крыніцазнаўчым аналізе спадчыны Ф. Скарыны//Весці АН БССР. 1985. № 3. С. 89—97; Мыльников А. С. Первые исследователи пражских изданий Ф. Скорины//Франциск Скорина — белорусский гуманист... С. 127—134; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: Вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зборнік... С. 7—18.

ЛЯ ВЫТОКАЎ

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым пераглядзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'ўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Нёміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

годдзі XVI ст. ператварыліся ў буйныя цэнтры духоўнага, грамадска-палітычнага жыцця і сталі адыгрываць важную ролю ў кансалідацыі беларускага і ўкраінскага этнасу, фарміраванні народнасцяў, узмацненні культурных сувязяў у Вялікім княстве Літоўскім. Саслоўна-прававое становішча гараджан вызначалася прывілеямі на магдэбургскае права, якія ўстанаўлівалі парадак выбараў органаў гарадскога самакіравання (рады) і іншыя нормы гарадскога жыцця. Нярэдка гарадскія парадкі рэгуляваліся дадатковымі актамі — «Вількерамі».

Марудна, пераважна ў традыцыйных формах развівалася сельская гаспадарка. Больш відавочныя змены адбываліся ў рамеснай вытворчасці: гэтаму спрыялі ўдасканаленне тэхналогіі, дыферэнцыяцыя, фарміраванне новых галін рамяства, пашырэнне сувязяў з рынкам і г. д. У часы Скарыны сталі ўзнікаць першыя цэхі на Беларусі [6]. Яны садзейнічалі ўдасканаленню прафесійных навыкаў, аб'яднанню рамеснікаў у саслоўную карпарацыю. Прывілеяваны слой насельніцтва — патрыцыят — адыгрываў галоўную ролю ў выбарах магістрата. Гараджане сумесна змагаліся супраць самавольства феадалаў, разрастання свецкіх і царкоўных прыватнаўласніцкіх уладанняў (юрыдык), павелічэння гарадскіх павіннасцяў [7]. Найбольш буйныя гарады Беларусі (Полацк, Віцебск, Мінск, Гродна, Навагрудак, Брэст, Пінск і інш.) былі гаспадарскімі (вялікакняжацкімі).

На такой сацыяльна-эканамічнай аснове працякала культурна-гістарычнае развіццё Беларусі. Пэўны ўплыў на яго аказвала дзяржаўна-палітычная структура Вялікага княства Літоўскага, у тым ліку яго ўсходнеславянскіх зямель.

Вялікае княства Літоўскае было слаба цэнтралізаванай дзяржавай, у якой на працягу некалькіх стагоддзяў захоўваліся шматлікія формы грамадска-палітычнага ладу Кіеўскай Русі. Значнае месца займалі дагаворныя адносіны, замацаваныя ўнутрыпалітычнымі прынцыпамі дзейнасці вярхоўнай улады — «мы старыны не рухаем, а навін не ўводзім» [8]. Аўтаномія найбуйнейшых, найбольш развітых зямель (перш за ўсё Полацкай, Віцебскай) у XV — першай палавіне XVI ст. была зноў пацверджана гаспадарскімі прывілеямі. Мясцовыя феадалы і праваслаўная царква захавалі амаль усе сацыяльна-эканамічныя, грамадска-палітычныя правы і ўладанні і нават пашырылі апошнія [9].

[6] Першыя звесткі пра цэхавую арганізацыю ў Беларусі адносяцца да 1529 г. (цэх залатароў у Брэсце).

[7] Копысский З. Ю. Социально-политическое развитие городов Белоруссии в XVI — первой половине XVII в. С. 168—189.

[8] Любавский М. К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно. М., 1915. С. 41.

[9] Прывілеі 1434, 1457 гг. (Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1959. Т. 1. С. 119—121, 124—127).

Палітычнай кансалідацыі феадалаў Вялікага княства Літоўскага, Рускага, Жамойцкага і іншых зямель спрыяла ў XVI ст. агульная зацікаўленасць у падаўленні сацыяльнага пратэсту народных мас Беларусі, Літвы, Украіны, пэўнае ўздзеянне аказвала пагаршэнне знешнепалітычнага становішча [10]. Статут Вялікага княства Літоўскага 1529 г. не ведае ніякіх абмежаванняў

Сеймавае пасяджэнне. Гравюра з кн.: «Статут Ласкага». 1506

праваслаўных і каталіцкіх феадалаў па этна-рэлігійных матывах [11]. Рашучым крокам на шляху стварэння свецкай саслоўна-

[10] Греков И. Б. Очерки по истории международных отношений Восточной Европы (XIV — XVI вв.). М., 1963.

[11] Барысёнак С. І. Нацыянальны характар Літоўскага статута 1529 г.// Полымя. 1927. № 6—7; Хорошкевич А. Л. О международных аспектах религиозной политики Великого княжества Литовского времени Первого Статута 1529 года//Первый Литовский статут 1529 года. Вильнюс, 1982. С. 28—37.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.
[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.
[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Нёміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.
[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.
[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.
[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.
[50] Там жа. С. 27—29.
[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Фляроўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалогічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

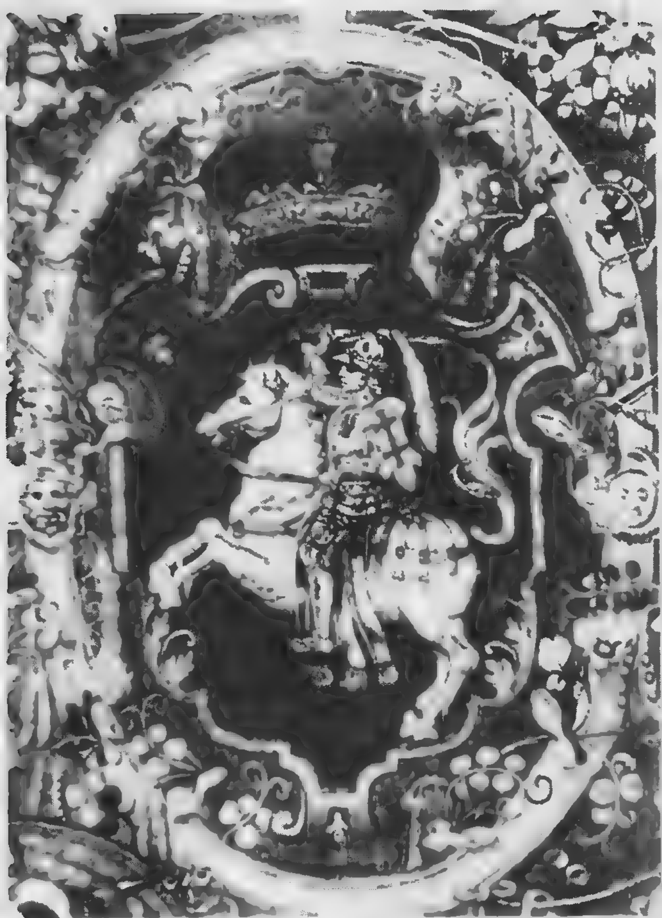
[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

Габелен са збораў Жыгімонта-Аўгуста.
Фрагмент з выявай «Пагоні». XVI ст.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

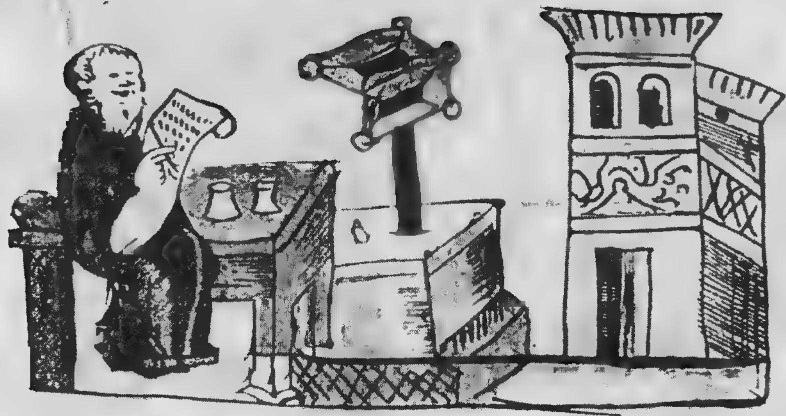
[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

Пісец. Мініяцюра Радзівілаўскага летапісу

і сярэдніх слаёў духавенства, 13 — хутчэй за ўсё свецкія асобы, пра астатніх няма звестак [63].

У групе заходнерускіх і беларускіх рукапісаў XV — сярэдзіны XVI ст., якія маюць адпаведныя ўладальніцкія і пісцовыя запісы, кнігі, напісаныя паводле заказаў або прамых указанняў свецкіх уласнікаў, складаюць каля адной трэці [64]. Рост грамадскай

«Мацей». Мініяцюра з Жухавіцкага евангелля. XVI ст.

[63] Голенченко Г. Я. Идейные и культурные связи... С. 14—22; Францыск Скарына і яго час... С. 471—473.
[64] Там жа.

зацікаўленасці ў кнігах садзейнічаў пашырэнню рукапісаў сярод мяшчанства, уцягненню кніг у таварна-грашовыя адносіны. Попыт апярэджваў прапановы. У пачатку XVI ст. права на ўладанне каштоўнымі свецкімі рукапісамі, здаецца, упершыню стала аб'ектам судовага разбору (працэс паміж служэбнікам Яна Радзівіла Васілём Янковічам і гаспадарскім дваранінам Іванам Глаголем, 1519 г.) [65].

Купленыя кнігі нярэдка пазначаліся новымі ўладальніцкімі запісамі з указаннем цаны, даты, папярэдняга ўласніка, часам нават сведак здзелкі. Так, у адзін з беларускіх рукапісаў, набытых у XVI ст. у пінскага мешчаніна Багдана Куніловіча (Кнігі 16 пракрокаў тлумачальныя), унесены запіс пра расходы і «барышнікаў» [66].

У XV — першай палавіне XVI ст. прыкметна ўзрос удзел гарадскога «паспольства» ў кнігапісанні і пашырэнні рукапісных кодэксаў. У 1441 г. віленскі «местич» (мешчанін) ахвяраваў друцкае Евангелле царкве св. Уваскрэсення ў Вільні [67]. У 1504 г. па наказу полацкага «мешчаніна» (гараджаніна) С. Бярнішчава напісана Мінея ў Бабынічах (Полацкі павет) [68]. У 1527 г. брэсцкія мяшчане купілі стары рукапіс — Устаў 1488 г.— і ахвяравалі яго Яблочынскаму Ануфрыеўскаму манастыру [69].

Магілёўскі Актоіх 1538 г. быў «спраўлен», як адзначана ў запісе, «споможеньем і накладом всех православных хр[е]стиян» — парафіян царквы св. Мікалая ў Магілёве [70]. Нарэшце, і славутае мсціжскае Евангелле XIV ст.[71] у XVI ст. належала мінскаму бурмістру [72].

Сабраныя звесткі неабвержна сведчаць аб тым, што падтрымка, якую беларускія гараджане аказалі кнігавыдавецкай дзейнасці Скарыны, яго паслядоўнікаў, не была выпадковай і адасобленай з'явай.

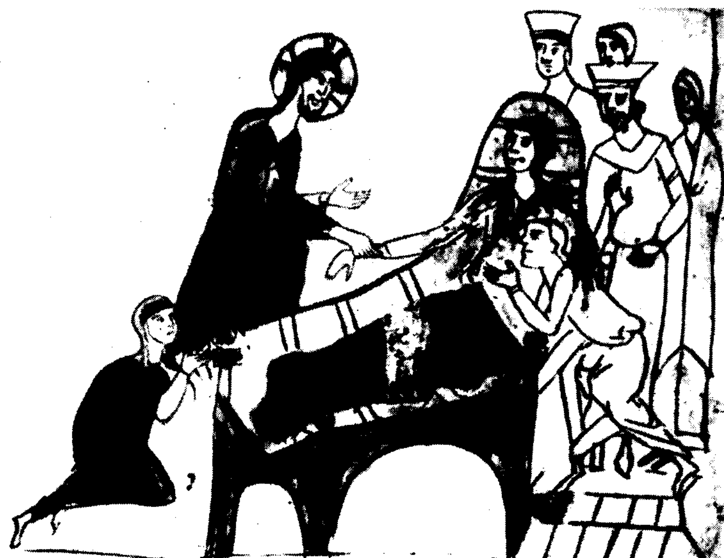
Да нас не дайшло амаль ніякіх канкрэтных звестак пра арганізацыю, унутраны выгляд царкоўна-манастырскіх і гарадскіх сярэдневяковых скрыпторыяў. У лепшым выпадку гэта было прасторнае памяшканне, якое ацяплялася «па-беламу» і дзе былі сканцэнтраваны ўсе няхітрыя прыстасаванні для кнігапісання. Даследчыкі лічаць, што ў той час пісцы пісалі рукапісы, паклаўшы

[65] Францыск Скарына і яго час... С. 471—473; Нікалаеў М. В. Рукапісная кніга на Беларусі ў часы Скарыны // Спадчына Скарыны... С. 50—55.
[66] ДБЛ, ф. 247, адз. зах. 708.
[67] Тихомиров М. Н. Описание Тихомировского собрания. М., 1968. С. 10.
[68] ДГМ, Сін. 185.
[69] Григорьев А. Д. Устав 1488 года Яблочинского Свято-Онуфриевского монастыря Холмской губернии//Русский филологический вестник. 1913. № 4. С. 443.
[70] ДГМ, Сін. 200.
[71] Соболевский А. И. История русского литературного языка. Л., 1980.
[72] Там жа.

«Мацей». Мініяцюра з Жухавіцкага евангелля. XVI ст.

іх на калені. Гэта пашыранае ўяўленне ў значнай ступені абапіраецца на кананізаваныя выявы евангелістаў у рукапісах XIV — XVI стст. Разам з пергаментам у рукапіснай вытворчасці з XIV ст. стала выкарыстоўвацца больш танная папера. Інтэнсіфікацыя працы перапісчыкаў садзейнічала выпрацоўцы новых, больш практычных тыпаў пісьма (паўустаў, пазней — скарапіс).

Мініяцюра з Лаўрышаўскага евангелля. XIV ст.

Асноўным сродкам пісьма заставалася гусінае пяро. Асаблівай увагі патрабавала яго завострыванне (зрэз, расшчэп), якое мянялася ў залежнасці ад таго, да якога пісьма — «вялікага», радковага, «знаменнага» — пяро было прызначана. Трысціна кніжніка-скарапісца (трысцінавае пяро з тупым расшчэпам) упамянута ў супрасльскім выданні 1722 г. Пра тое, што ім карысталіся ў скрыпторыях XIV—XVI стст., няма звестак. Для пісьма ўжывалася рознае чарніла: фарбы, што ўключалі розныя арганічныя і мінеральныя кампаненты, кінавар, тваронае золата і інш. Сляды разліноўкі радкоў (пры дапамозе лінейкі або каракасы — рамкі з нацягнутымі на ёй паралельнымі ніцямі) захаваліся ў Слуцкім евангеллі 1539 г. і ў іншых рукапісах.

Найбольш пашыраным фарматам кнігі ў XI — XV стст. быў памер «у аркуш», або ў «десть», як ён абазначаўся ў старажытных вопісах бібліятэчных збораў. Праца пісцоў была цяжкай

і стамляючай. Браслаўскі кашталян В. Загароўскі ў 1577 г. абавязваў свайго дзяка спісваць «з добрага зводу» па тры «дестных» сшыткі ў тыдзень. «А на год полътрыста тетрадей паперы на то, киноварь, орешъков, копырвасу і кгумю на черныло» [73].

З асаблівай павагай ставіліся перапісчыкі кніг да біблейскіх і іншых кананічных тэкстаў. На той час наўмыснае скажэнне ў перапісцы гэтых кніг было раўназначна ерасі, адступленню ад шчырай веры, святатацтвам, таму асобныя пісцы аднаўлялі нават запісы, што не адносіліся да тэксту, або яўныя памылкі арыгіналаў. Пра гэтыя рысы сярэдневяковай рукапіснай практыкі з'едліва адзываўся Сымон Будны [74]. У буйных скрыпторыях нярэдка ўзнікалі рознагалоссі адносна таго, як тлумачыць і пісаць тэкст той або іншай кнігі. У 1530-я гады манах Супрасльскага манастыра Арсеній даносіў мітрапаліту, што архімандрыт Сергій Кімбар скажае сваёй праўкай многія рукапісы, прымушае весці службу па нявыпраўленых кнігах [75]. Кімбар адказваў мітрапаліту: «Я, милостивый отче, заступлениемь богородици и великого Богослова от себе жадного комата [пункта] церковного правила не отложил, а ни приложил; нижълим справовал и теперь справую церковь божию в тых коматехь его выпису [г. зн.— Арсенія] водле типика и святогорскаго и иншых стран тамошьних честных монастырей частослова, отколе ж нам Руси закон святый православный выдан, и книгы святыи правилныи церковныя и вчителныя на нашь словенский язык воложеныя вынесены...» [76] Больш поўную уніфікацыю кананічных тэкстаў (у межах адзінай канфесіі) прынесла толькі кнігадрукаванне.

У беларускім кнігапісанні (перш за ўсё ў буйных майстэрнях) існаваў пэўны падзел працы, што сведчыла пра параўнальна высокі ўзровень развіцця гэтага спецыфічнага віду рамеснай вытворчасці. Найбольш прыкметна гэта выявілася ў аддзяленні працы перапісчыкаў-каліграфаў ад мастакоў-ілюстратараў. Вядомы рукапісы XV — XVI стст., дзе завершаны тэкст, але пакінуты пустымі месцы, прызначаныя для мініяцюр, заставак, ініцыялаў (напрыклад, кніга «Козма Індикоплов», якая належала Супрасльскаму манастыру). Некаторыя кодэксы ўпрыгожваў сам пісец, калі ён меў адпаведныя навыкі.

Працэс вырабу рукапіснай кнігі ўключаў розныя па свайму характару віды дзейнасці і часам ажыццяўляўся ў форме своеасаблівай кааперацыі. Рукапісны Пралог быў завершаны некалькімі пісцамі ў Навагрудку 12 жніўня 1512 г., «слестован» дыяканам Ігнацыем у Вільні, 20 жніўня пераплецены «рукою иерея Пръфирия» ў Любчы [77].

[73] Архив ЮЗР. Киев, 1859. Ч. 1. Т. 1. С. 82.
[74] Nowy Testament. Łosk, 1574. S. 21, 27.
[75] Хрэстаматыя па старажытнай беларускай літаратуры/Склаў А. Ф. Коршунаў. Мн., 1959. С. 162.
[76] Там жа.
[77] Нікалаеў М. Н. Рукапісная кніга на Беларусі... С. 51.

Мініяцюра з Лаўрышаўскага евангелля. XIV ст.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым пераглядзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Нёміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

Іаан на востраве Патмас. Мініяцюра з Жухавіцкага евангелля XVI ст.

беларускага кнігадрукавання ён разглядаў у непарыўнай сувязі з «вялікай гаспадарчай перабудовай» як у Заходнім свеце, так і ў «Літоўска-беларускай дзяржаве». У прыватнасці, ён адзначаў развіццё гарадоў на Беларусі і ў Літве ў XVI ст., рамёстваў, промыслаў, гандлю, з'яўленне буйных купецкіх аб'яднанняў (гільдый), ажыўленне грамадскай дзейнасці гараджан. Некалькі абстрактным здаецца сцвярджэнне даследчыка, быццам на светапогляд Скарыны аказвалі ўплыў вечавыя традыцыі Полацка. У ацэнцы духоўнага жыцця на Беларусі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. М. Доўнар-Запольскі яўна перабольшвае ўплыў заходняй цывілізацыі [43].

Найбольш прыкметны ўклад у вывучэнне эпохі Скарыны ў савецкай гістарыяграфіі ўнёс У. Пічэта (1878—1947), адзін з пачынальнікаў беларускай медыявістыкі. Разглядаючы творчасць Скарыны як з'яву рэнесанснай культуры, ён упершыню паставіў пытанне аб беларускім Адраджэнні ў навуковым плане. Паводле меркаванняў У. Пічэты, сацыяльнай асновай беларускага Адраджэння была зямельная арыстакратыя, шляхецкая дэмакратыя, часткова гарадскія слаі, якія падтрымлівалі «нацыянальны ў сваёй аснове, індывідуалістычны па характару» гуманістычны рух [44]. Асобную ролю ў зараджэнні новай культуры адыгрывалі гандлёвыя сувязі з Заходняй Еўропай, распаўсюджванне рымскага права, вучоба «ліцвінаў» за мяжою.

У пасляваенны перыяд У. Пічэта шмат у чым перагледзеў свае погляды. Галоўную ўвагу ён удзяліў аналізу ўнутраных сацыяльна-эканамічных і этна-культурных перадумоў беларускага Адраджэння — развіццю буйной зямельнай уласнасці, гарадской цывілізацыі, фарміраванню беларускай народнасці [45].

У. Пічэта толькі прыблізна вызначыў этапы станаўлення Адраджэння на Беларусі. Некаторыя яго сцвярджэнні, што датычаць часоў Скарыны, даволі праблематычныя. Спрэчным здаецца яго вывад аб Адраджэнні як аб агульнай стадыі культурна-гістарычнага развіцця ўсіх усходнеславянскіх народаў. Асноўныя канцэптуальныя палажэнні У. Пічэты ўдакладнілі і развілі вучоныя пасляваеннага часу, пераважна філосафы (У. Конан, С. Падокшын і інш.).

У канцы 20-х — 30-я гады навуковае даследаванне творчасці Скарыны спынілася амаль поўнасцю. Палітычны заказ абумовіў ажыўленне сацыяльна-вульгарызатарскіх канцэпцый у ацэнцы

[43] Доўнар-Запольскі М. Да юбілею беларускага кнігадруку//Гістарычна-археалагічны зборнік. С. 85, 93—94.

[44] Пичета В. И. История белорусского народа: Курс белоруссоведения. М., 1918—1920. С. 37—38; Яго ж. Белоруссия и Литва XV — XVI вв., М., 1961. С. 774—775.

[45] Пичета В. И. Белоруссия и Литва... С. 715—730.

дзейнасці многіх выдатных дзеячаў беларускай культуры, у тым ліку Скарыны [46].

Пасля Вялікай Айчыннай вайны абуджаецца цікавасць да гістарычнай і культурнай спадчыны славянскіх народаў. З'яўляюцца новыя навуковыя і папулярныя працы, у якіх асвятляюцца жыццё і дзейнасць Скарыны, яго светапогляд, гісторыя беларускага кнігадрукавання [47]. Дзейнасці Скарыны прысвечаны кандыдацкія дысертацыі В. У. Чапко і М. А. Алексютовіча. В. У. Чапко першая пазнаёміла навуковых даследчыкаў гісторыі Беларусі з працамі А. В. Флароўскага [48].

Значным дасягненнем у гістарыяграфіі стала першая абагульняючая праца савецкага скарыназнаўства — манаграфія М. А. Алексютовіча «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд». У кнізе даследаваны асноўныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця Беларусі ў першай палавіне XVI ст., жыццё і дзейнасць Скарыны, светапогляд, уплыў творчай спадчыны Скарыны на развіццё пісьменнасці. Першы раздзел ў значнай ступені ўзнаўляе афіцыйныя пастулаты з гістарычнай навукі сярэдзіны 50-х гадоў [49]. Аўтар сцвярджае, што грамадскае і сацыяльна-эканамічнае жыццё беларускага насельніцтва ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. развівалася ва ўмовах цяжкага класавага і нацыянальнага прыгнёту, пастаяннай барацьбы беларускага і ўкраінскага народаў за ўз'яднанне з Расіяй. Палітычнае ўзмацненне Рускай дзяржавы стымулявала цэнтрабежныя тэндэнцыі, рост «агульнарускага» патрыятызму ва ўсіх усходнеславянскіх землях. Каталіцкая агрэсія была накіравана на ўмацаванне панавання польскіх феадалаў, адрыў Беларусі і Украіны ад Расіі. Аўтар яўна не ўлічваў, што Вялікае княства Літоўскае з'яўлялася самастойнай дзяржавай і ўнутраную палітыку ажыццяўлялі мясцовыя феадалы [50].

У кнізе аналізуюцца сацыяльныя і культурна-асветніцкія, гуманістычныя погляды Скарыны, дэмакратызм яго дзейнасці, моцныя і слабыя бакі ягонага светапогляду [51]. Паводле мерка-

[46] Ботвинник М. Б. Изучение жизни и деятельности Франциска Скорины в БССР//Белорусский просветитель Франциск Скорина и начало книгопечатания в Белоруссии и Литве. М., 1979. С. 124; Неміроўскі Я. Л. Скарыназнаўства: вынікі і перспектывы//Спадчына Скарыны. Зб. артыкулаў. М., 1989. С. 13—14.

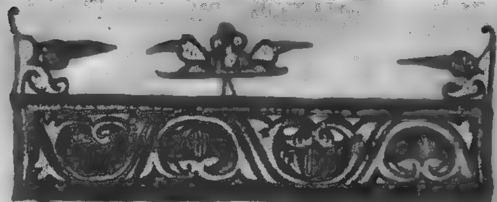
[47] Ломцеў Ц. П. Скарына як пачынальнік беларускай літаратурнай мовы; Перцаў У. М. Грамадская дзейнасць і светапогляд Г. Скарыны//ВАН. 1948. № 6. С. 21—32; Сидоров А. А. История оформления русской книги. М.; Л., 1946. С. 34—36, 61—62, 67; Яго ж. Древнерусская книжная гравюра. М., 1951. С. 32, 40—42, 94—95 і інш.

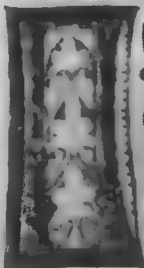
[48] Чепко В. В. Общественная и культурная деятельность Георгия Скорины. Автореф. дис... канд. ист. наук. Мн., 1953.

[49] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць і светапогляд. Мн., 1958. С. 19—39.

[50] Там жа. С. 27—29.

[51] Там жа. С. 4, 75—121.

Старонка старажытнабеларускага рукапісу. XVI ст.

Яны гарманічна ўвасобілі ў сабе вопыт сталага еўрапейскага кнігадрукавання і дасягненні беларускага, у больш шырокім плане ўсходнеславянскага і славянскага кнігапісання [80].

МАТЭРЫЯЛЬНА-ТЭХНІЧНЫЯ ПЕРАДУМОВЫ

Майстэрства вырабу шрыфтоў, матрыц, фігурных гравюр, ініцыялаў, заставак — асноўных матэрыялаў беларускага, ды і ўсяго ўсходнеславянскага і еўрапейскага кнігадрукавання — брала вытокі ў традыцыях народна-прыкладнога мастацтва, мастацкай апрацоўцы дрэва, косці, каменя, тканін, керамікі, металаў.

Развіццё гэтых сфер рамяства адбывалася на фоне агульнага гаспадарчага ўздыму. У канцы XV — першай палавіне XVI ст. асаблівае распаўсюджанне атрымалі гарбарнае, шавецкае, ганчарнае, слясарнае рамёствы. Мастацкія і эстэтычныя матывы выразна адлюстраваліся ў ювелірнай справе (залатарства), вырабе дэкаратыўнай кафлі, зброі, упрыгожванні жылля, адзення, прадметаў хатняга ўжытку і г. д.

Найбольшыя цяжкасці ў падрыхтоўцы друкарскіх матэрыялаў узнікаюць, як вядома, пры вырабе друкарскіх формаў, пунсонаў, матрыц, інакш кажучы — разьбе па дрэве, гравіраванні, тонкім і дакладным ліцці.

З глыбокай старажытнасці вядомы ручныя ткацкія вырабы з малюнкам на гатовай тканіне, так званыя набіванкі. Узор набіваўся з дапамогай дошкі з рэльефным малюнкам (звычайна — геаметрычны або раслінны арнамент) [81]. Яны прызначаліся для аздаблення жылых будынкаў, мэблі, культавага адзення [82]. Для вырабу набіўных дошак і дрэварытаў (ксілаграфій) выкарыстоўвалася практычна адзіная тэхналогія.

На Беларусі былі пашыраны розныя віды мастацкай разьбы: контурная, выемчатая, скразная па цвёрдых матэрыялах [83]. З касцей і рагоў дзікіх і хатніх жывёл (ласёў, аленяў, быкоў), з прывазных матэрыялаў («рыбін зуб» — біўні маржоў) вырабляліся дробныя мастацкія рэчы: дэкаратыўныя элементы шкатулак, «скрынь», куфраў, кубкі («рогі»), «ліхтары», аправы невялікіх абразоў («святасцяў»), шахматна-шашачныя фігуры, прадметы туалету [84]. Некаторыя вырабы з косці (абразкі, святасці,

[80] КБ. С. 13.

[81] Шлюбскі А. А. Крашаніна (набіванка). Віцебск, 1926.

[82] Шлюбскі А. А. Вывучэнне друкавання тканін//Наш край, 1927. № 8—9.

[83] Сахута Я. Народная разьба па дрэве. Мн., 1983.

[84] Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII — XVIII стагоддзяў: Альбом. Мн., 1983; Яе ж. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII — XVIII стст. (Альбом) Мн., 1984.

«дэісусы») [85] станавіліся самастойнымі мастацкімі творамі са складанай кампазіцыяй, рэльефнымі фігурамі, арнаментам [86]. Здаралася, што яны былі аб'ектам судовых спрэчак. «Святости две аналойныи с сребром оправленыи и три святости рибий кости сребром оправлены...» спрабаваў адсудзіць у сваёй былой жонкі гродзенскі мешчанін Багдан Хведкавіч [87].

У часы Скарыны высокага ўзроўню дасягнула разьба па дрэве. Лепш за ўсё аб гэтым сведчаць выразныя самабытныя скульптуры святых (архангела Міхаіла, Гжэгажа с Полацка, Марыі, Іаана Багаслова), трох'ярусныя іканастасы,царскія вароты з рэльефнымі кампазіцыямі [88]. Рэдкім помнікам мастацкай разьбы па дрэве з'яўляецца двухбаковы абраз пінскага свяшчэнніка Ананіі — «Премудрость созда себе храм. Праздники» [89]. Абразок мае агульную кампазіцыю, якая аб'ядноўвае некалькі асобных твораў [90]. Цэнтральная кампазіцыя ўключае выявы св. Сафіі (Прамудрасць) і багародзіцы з акружаючымі іх сцэнамі і фігурамі (цар Саламон, Іаан Дамаскін). Другая кампазіцыя змяшчае чатыры выявы хрысціянскіх свят — «каляды», «праабражэнне», «ушэсце», «успенне маці боскай» [91]. Па мастацкіх вартасцях, дэкаратыўнасці, арганічнай кампаноўцы фігур і сюжэтаў даследчыкі ставяць творы Ананіі ў адзін рад з лепшымі разнымі мініяцюрамі XV — XVI стст.[92]

Абразкі Ананіі маюць мноства надпісаў, у тым ліку дзве «аўтарскія»: «Софеи премудрость б[о]жия вроблена повелением благоверна кн[я]зя Федора Івановіча Іаросл[а]в[и]ча», унізе — «поп Ананья»; «Дана быст князем Федором Івановичем Ярославича Федороу Ивановичу Щепиноу. Робил поп Анания» [93].

Надпісы дазваляюць датаваць абразкі прыблізна першай чвэрцю XVI ст.[94] Выказана здагадка, што Ананія мог запазычыць свой сюжэт з кнігі «Прытчы Саламона», выданай Скарынам

[85] РИБ. Т. 20. С. 874.

[86] Высоцкая Н. Ф. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва...

[87] АВК. Т. 17. С. 243. 1540 г.

[88] Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі...; Леонова А. К. Народная деревянная скульптура Белоруссии. Мн., 1977; Сахута Я. Т. Народное искусство и художественные промыслы Белоруссии. Мн., 1982.

[89] Гісторыя беларускага мастацтва. Мн., 1987. Т. 1. С. 216—218.

[90] Плешанова И. И. Два резных деревянных образка в собрании Русского музея//Памятники культуры: Нов. открытия. Л., 1979. С. 209—217.

[91] Там жа.

[92] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 218; Прохоров Г. М. Послание Титу — иерарху Дионисия Ареопагита в славянском переводе и иконография «Премудрость созда себе дом»//ТОДРЛ. Т. 38. С. 11—13.

[93] Плешанова И. И. Два резных деревянных образка... С. 209—217.

[94] Па датах жыцця князя Фёдара Яраславіча (Уваров А. С. «Премудрость созда себе дом», принадлежащая пинскому князю Федору Ивановичу Ярославичу (1499—1522)//Сб. мелких трудов А. С. Уварова. М., 1910. Т. 1. С. 147—149).

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «талерi», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Сацыяльны статус залатароў быў даволі высокі. Многія з іх валодалі землямі, «камяніцамі» ў розных гарадах і мястэчках Беларусі. Навагрудскі ювелір Іона Іванавіч у 1518 г. прадаў князю Канстанціну Іванавічу Астрожскаму маёнтак Ханевічы [107]; сярод полацкіх пушкароў згадваецца Кандрат Залатар [108]. Мусіць, яго подпіс 1515 г. маецца ў полацкім Евангеллі [109]. У Гродне існавала вуліца «Залатарская» [110].

Традыцыйнымі аб'ектамі ювелірнага мастацтва былі прадметы царкоўнага ўжытку: абразы, манстранцы, абклады кніг і г. д.[111] Багата аздобленыя абразы ўпрыгожвалі замкі і іншыя памяшканні беларускіх, літоўскіх, украінскіх магнатаў. Брэсцкі стараста Аляксандр Гальшанскі ў пачатку XVI ст. меў у сваім замку ў Вільні незвычайны «рускі» абраз «Панны Марыі», «на золоте, с шафирми, з рубины, с перлы», які каштаваў некалькі сот коп грошаў літоўскіх [112].

Найбольш пашыранымі на Беларусі вырабамі залатарскага рамяства (акрамя ювелірных аздоб і пасуды) былі «сыгнеты», персцені-пячаткі, якімі завяралі сапраўднасць (аутэнтычнасць) прававых дакументаў. Па сутнасці, сыгнет, які прадстаўляў сабой металічнае (залатое, сярэбранае, меднае, радчэй — касцяное) клішэ, з'яўляўся гатовай пячатнай формай з гравіраванай мініяцюрнай выявай герба, ініцыялаў уладальніка або іншых знакаў, відарысаў. Сыгнетамі карысталіся шляхта, заможныя мяшчане. Сёмы артыкул сёмага раздзелу Статута 1529 г. вызначаў, што «моцнымі» прызнаюцца тыя лісты, якія засведчаны пячаццю і подпісам, «а хто писати не умееть, тогды под печатью его и под печатми намней трех шляхтичов...» [113]

Разнастайныя сюжэты (леў, арол, коннік з мечам і дзідай і інш.), невялікі памер сыгнетаў (звычайны дыяметр адбітка ў чырвоным, зялёным, чорным воску — ад 16 да 40 мм) і галоўнае іх юрыдычная важнасць патрабавалі ад рамеснікаў-выканаўцаў дасканалых прафесійных навыкаў, майстэрства, мастацкага густу. Некаторыя сыгнеты гравіравалі і рэзалі («рылі») замежныя майстры, аднак большасць пячатак зроблена мясцовымі рамеснікамі, часам — аружэйнікамі. У 1494—1495 гг. у час судовага разбору справы пана Літавора з Войцэхам Нарбутам «о третью часть имения Талькова» (Слонімскі павет) адной са старон было

[107] ЦДГА СССР, ф. 823, воп. 1, адз. зах. 15.
[108] ОДМЮ. Т. 21. С. 231.
[109] Гранстрем Е. Э. Описание русских и славянских пергаменных рукописей. Л., 1953. С. 6.
[110] Ревизия Кобринской экономии, составленная в 1563 году королевским ревизором Дмитрием Сапегою. Вильна, 1876. С. 38—39.
[111] Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Альбом. М., 1971.
[112] РИБ. Т. 20. С. 600. № 55.
[113] Статут Вялікага княства Літоўскага 1588: Тэксты. Даведнік. Каментарыі. Мн., 1989. С. 236.

прад'яўлена абвінавачванне ў тым, што яна карысталася фальшывым лістом з падложнай пячаццю. Слонімскі баярын Талька засведчыў, што ў той час не меў пры сабе пячаткі і «росказывал булатнику печать тую вырыти...» [114]

Побач з выявай герба або нейкага іншага відарыса ў сыгнетах нярэдка змяшчаўся надпіс «рускімі» ці лацінскімі літарамі. Напрыклад, кухмістр дворны Вялікага княства Літоўскага ў пачатку XVI ст. карыстаўся сыгнетам з надпісам «печать. Петра. Олехъновича» [115], пінскі падсудак Іван Даманові у сярэдзіне XVI ст.— з надпісам «Івань» [116], Грыгорый Хадкевіч, заснавальнік заблудаўскай друкарні, меў сыгнет з надпісам лацінскімі літарамі «G. A. C.» [117]. Не трэба растлумачваць, што майстар, які мог зрабіць добры сыгнет, фактычна быў прафесійна падрыхтаваны да ксілаграфічных, гравіравальных, друкарскіх прац, вырабу матрыц, пунсонаў і іншых матэрыялаў. Найбольшая колькасць пячацяў прывешана да важнейшых дзяржаўных дагавораў: акт Гарадзельскай уніі (прысяга баяр Вялікага княства Літоўскага) 1413 г.— 45 пячацяў [118], акт 1501 г.— 40 пячацяў [119], акт Люблінскай уніі — 77 пячацяў [120]. Строга ахоўваліся дзяржаўныя пячаці, сыгнеты ўплывовых асоб, буйных феадалаў, магнатаў. Так, у сярэдзіне XVI ст. немалы клопат выклікала выпадковая страта на абедзе персценя-пячаткі члонка гаспадарскай Рады, пісара Вялікага княства Літоўскага, гродзенскага канюшыя Яна Гайкі — «золотой сигнет з гербом, который се называеть кгрыф и з написом имени своего на тым сыкгнете» [121].

«Рускія» надпісы сустракаюцца і на іншых залатарскіх вырабах. Вядомаму ў гісторыі беларускага пісьменства аршанскаму старасце Філону Кміце належаў вялікі стары пазалочаны коўш «гривен 4 з написом руским» [122]. На выраб царкоўнай пячаці Супрасльскага манастыра было зрасходавана 24 залатнікі серабра, за рыццё — чатыры копы літоўскіх грошаў. У манастыры ў першай палавіне XVI ст. захоўваліся сярэбраныя чашы з гербам кцітараў Хадкевічаў, першага архімандрыта Кімбара [123].

У XV — XVI стст. прыкметнае развіццё атрымала ліцейнае рамяство малых форм. Фрагменты ліцця і цэласныя адліўкі (крыжы, абразкі, наручныя бранзалеты, іншыя ювелірныя аздобы) выяўляюцца амаль ва ўсіх сярэдневяковых буйных

[114] Акты Литовской метрики. Варшава, 1896. Т. 1. С. 58.
[115] Acta unji Polski z Litwą 1385—1791. Kraków, 1932. S. 139.
[116] Там жа. С. 352.
[117] Там жа. С. 348.
[118] Там жа. № 39.
[119] Там жа. № 50.
[120] Там жа. № 149.
[121] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 261, л. 46.
[122] АС. Т. 4. С. 290.
[123] Там жа. С. 51, 229.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

славянскія друкарні з'явіліся ў Чэшскім каралеўстве, адной з найбольш развітых у сацыяльна-эканамічных, палітычных і культурных адносінах дзяржаў цэнтральнай Еўропы.

Як мяркуюць даследчыкі, першая чэшская кніга — пераклад на чэшскую мову старажытнага свецкага рамана канца XIII ст. «Траянскай хронікі» Гвіда дэле Калоне — была надрукавана каля 1468 г.[142] На думку вядомага чэшскага асветніка Есефа Добраўскага, згаданая ў калафоне дата (1468 г.) механічна скапіравана з рукапісу. Само выданне выйшла прыкладна ў 1478 — 1487 гг.[143] Погляды Е. Добраўскага неаднаразова аспрэчваліся пазней, але большасць сучасных даследчыкаў лічаць «Траянскую хроніку» першынцам чэшскага кнігадрукавання[144].

Кніга надрукавана арыгінальным варыянтам гатычнага шрыфту, так званым чэшскім бастардам. Як адзначае чэшскі даследчык З. Таболка, ён адрозніваецца асаблівай мудрагелістасцю і сваёй каліграфіяй нагадвае слановыя хобаты[145]. Разнавіднасцямі чэшскага бастарда надрукаваны першыя чэшскія інкунабулы: акрамя «Траянскай хронікі», Новы запавет (1475), Длабачэўскі Новы запавет, «Пасіянал, або Жыціе святых Джакома дэле Варагіа». Ніводнае з гэтых выданняў не мае выхадных звестак[146]. Адносна проста ўдалося датаваць толькі Новы запавет 1475 г. Дата выдання была зашыфравана ў застаўцы кнігі. Пражскі бібліятэкар Р. Унгар у 1786 г. прачытаў схаваныя там лічбы (лацінскае «М» — 1000, арабскія — 4, 75)[147].

Амаль аднолькава з бастардам у чэшскім кнігадрукаванні з'явілася так званая чэшская тэкстура. Вядомы тры выданні, надрукаваныя гэтым шрыфтам: Statuta provincialia Arnesti (1476), Missale ecclesiae Pragensis (1479), Agenda Pragensis (1479?). Пазней у чэшскім кнігадрукаванні ўсталяваліся розныя варыянты гатычнага шрыфту (швабах, ратунда і інш.). Графіка арыгінальных чэшскіх шрыфтоў (чэшскі бастард, тэкстура) адлюстравала прыкметны ўплыў чэшскай пісьменнасці.

Чэшскае кнігадрукаванне (па сваіх знешніх формах) разві-

[142] Dobrovsky J O zavedenia rozsireni knihtisku v Cechach Praha, 1954.

[143] Dobrovsky J. Uerber die Einfûhrung und Verbreitung der Buchdruckerkunst in Böhmen // Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen. 1782. Bd. 5.

[144] Мыльнікаў А. С. Скарына і чэшскае кнігадрукаванне // 450 год... С. 182.

[145] Tobolka Z. Dejiny československého knihtisku. Praha, 1930. S. 17; Krous E., Kircher J. Die götischen Schriftarten. Leipzig, 1928. S. 32—33.

[146] Даследчыкі лічаць, што «Траянская хроніка» выйшла ў Плзне (Ф. Горак), Новы запавет 1475 г.— у Празе (таму што «адрэдагаваны пад гусіцкім уплывам».— З. Таболка), «Пасіянал» — у Плзне («супярэчыць поглядам Гуса і Ераніма Пражскага».— З. Таболка). Новы запавет, знойдзены ў 1816 г. бібліятэкарам Страхаўскага кляштара ў Празе Б. Я. Длабачам, захаваўся ў дэфектным стане. Датуецца прыкладна 1475 — 1481 гг.

[147] Knihopis československých tisku od doby nejstarši aż do końca XVIII stoleti. Praha, 1925. N 25.

валася досыць традыцыйна. Першыя выданні шмат у чым нагадваюць рукапісную кнігу. Адсутнічаюць звычайныя элементы пазнейшага друкарскага мастацтва: тытульныя лісты, кустоды, сігнатуры, фаліяцыя або пагінацыя і г. д. Як і рукапісы, чэшскія інкунабулы пачынаюцца з інцыпіта «Začina se...». Далей друкаваўся загаловак кнігі і яе тэкст.

У 70 — 80-х гадах XV ст. чэшскія інкунабулы паступова набываюць спецыфічны выгляд друкаванай кнігі, яны мала ў чым адрозніваюцца ад іншых еўрапейскіх выданняў. Сігнатуры выкарыстоўваюцца ўжо ў Длабачэўскім Новым запавеце, у 70-х гадах з'яўляюцца нумарацыя лістоў, двухколерны друк (невядомыя друкары ў Плзні). У пражскіх выданнях Бенеды і Яна Кампа (сумесна з Я. Севярынам) у 1493, 1497 гг. сустракаюцца першыя тытульныя лісты. У другім дзесяцігоддзі XVI ст. тытульныя лісты шмат якіх выданняў Скарыны (напрыклад, пражскай друкарні М. Конача) набываюць складаныя мастацкія формы, дасканалую кампазіцыю.

З канца XV ст. у чэшскім кнігадрукаванні шырока распаўсюджваецца ксілаграфія. Багата ілюстраваныя выданні выпускала друкарня пражскага купца, члена гарадской рады Яна Севярына і ягонага кампаньёна Яна Кампа: Пасіянал (1495), 170, Новы запавет (1497), 180 ксілаграфій і інш. Даследчыкі адзначаюць мастацка-стылявое і сюжэтнае падабенства гравюр Севярына — Кампа да ксілаграфій нюрнбергскай школы Міхеля Вольгемута[148]. Некаторымі рысамі пражскія дрэварыты нагадваюць гравюры з нямецкіх выданняў «Schatzbehalter» (1495) і «Хронікі» Г. Шэдэля (1493).

Чэшскае кнігадрукаванне вылучалася жанравай разнастайнасцю, высокай удзельнай вагой свецкіх выданняў. У апошнюю трэць XV ст. чэшскія друкары выпусцілі больш за 30 выданняў рознага зместу, у тым ліку «Байкі Эзопа» (друкарня Севярына і Кампа, 1488), «Хроніку» Якуба Цвінгера ў перакладзе на чэшскую мову Бенеша з Гараховіц (Севярын, Камп, 1488), найстарэйшы з друкаваных чэшскі каляндар на 1485 г. (друкарня Яна Алакрава ў Вімперцы), творы вядомага падуанскага юрыста Якуба Каніса (Конрад Стахель, Брно, 1488) і інш.[149]

У 1488 г. у друкарні Яна Кампа ў Празе «накладам» (на сродкі) пражскіх мяшчан Я. Пытліка, С. Крамера, Яна ад Чапу, Матвея ад Белага ільва было надрукавана першае выданне чэшскай Бібліі. Другое выданне выйшла ў 1489 г. у друкарні Марціна з Тышнава (109 гравюр). У адным з варыянтаў гэтай Бібліі маецца знак Кутнай гары, у другім ён адсутнічае. У 1506 г. у венецыянскай друкарні Пятра Ліхтэнштэйна на сродкі чэшскіх

[148] Volf J. Dějiny českego knihtisku do roku 1848. Praha, 1926; Horák F. Česka kniha v minulosti a jeji výzdoba. Praha, 1948.

[149] Knihopis českych a slovenskyćh tisků od doby nejstarši... Dil I: Prvotisky do r. 1500. Dil 2: Tisky z let 1500 — 1800. Praha, 1925 — 1953.

гусітаў было надрукавана новае выданне Бібліі, адна з асноўных крыніц пражскага перакладу Скарыны. Тытульны ліст упрыгожаны гербам Прагі (тры вежы з крапаснай брамаю), на асобных шчытах надрукаваны ініцыялы пражскіх гараджан-мецэнатаў: «IH» (Jan Hlavsa), «WS» (Václav Sova), «BL» (Burian Lazar) [150].

Тытульны ліст з Чэшскай біблії. 1506

У канцы XV — пачатку XVI ст. у Чэхіі працавалі наступныя друкарні (акрамя шасці ананімных, што дзейнічалі ў Празе або ў Плзне ў 60 — 70-х гадах XV ст.): Ёгана Алакрава, Вімперца, 1484, ратунда; Конрада Стахеля і Матыяса Прэлейна, Брно, 1486 — 1499, ратунда; Яна з Высокага мыта, Прага, 1487,

[150] Kyas V. Prvni česky překlad bible. Praha, 1971.

бастард з «влівам» ратунды; Яна Севярына і Яна Кампа, Прага, 1488 — 1520, бастард; Мікалая Бакалаўра, Плзень, 1488 — 1513, швабах; Марціна з Тышнава, Кутна гора, 1489, бастард з «влівам» ратунды; Бенеды, Прага, 1493 — 1496, швабах; Матыяса Прэнлейна, Оломоуц, 1499 — пачатак XVI ст., ратунда; Ліборыюса Фюрстэнгайна, Оломоуц, 1504, ратунда; Конрада Баумгартэна, Оломоуц, 1500 — 1502, Браціслава, 1503, розныя шрыфты; Мікалая Конача з Хадзішкава, Прага, 1507 — 1528, розныя шрыфты [151].

Высокая культура друкаванай кнігі, рэлігійная талерантнасць, выгаднае геаграфічнае месцазнаходжанне Чэхіі забяспечылі чэшскаму, асабліва пражскаму, кнігадрукаванню ролю пасрэдніка ў развіцці славянскага кнігадрукавання і ў яго сувязях з краінамі Заходняй Еўропы [152].

Першым вопытам арганізацыі кірылічнага кнігадрукавання ў славянскіх краінах была кракаўская друкарня Швайпольта Фіёля. Заснавальнік друкарні, энергічны прадпрымальнік, ураджэнец Нойштадта пасяліўся ў Кракаве ў канцы 80-х гадоў XV ст. У выхадных звестках да сваіх выданняў — «Актоіха» і «Часаслова» ён так адзначыў сваё паходжанне: «мещанин краковьскы Швайпольт Фиоль из немец немецкого роду Франк» [153].

У першыя гады свайго жыцця ў Кракаве Фіёль займаўся залаташвейным рамяством, канструяваў машыны для асушэння свінцовых руднікоў. Мяркуюць, што да арганізацыі друкарні Фіёль прыступіў у сярэдзіне 80-х гадоў [154].

З вядомых даследчыкам чатырох выданняў Фіёля два датуюцца па калафону («Актоіх» і «Часаслоў»), два іншых — «Трыёдзь посная» і «Трыёдзь каляровая» адносяцца прыблізна да 1493 г. [155] Часам да выданняў Фіёля прылічаюць «Псалтыр з паследаваннем», але гэтае міфічнае выданне ніхто не бачыў. На думку К. Гейнтча, яго блытаюць з «Часасловам» [156]. Безумоўна, што ўсе памянутыя выданні не былі выдадзены ў адзін год. Пачынаючы друкар не змог бы зрабіць гэткай працы.

Згодна з дагаворам ад 4 лютага 1491 г. «рускі» шрыфт адліў Фіёлю нямецкі майстар Рудольф Барсдорф Малодшы. З тэксту дакумента вынікае, што падобны заказ ён ужо выконваў раней.

[151] Horak F. Ceska kniha v minulosti... Praha, 1948.

[152] Мыльников А. С. Чешская книга. М., 1971; Яго ж. Франциск Скорина в Праге // Белорусский просветитель... С. 24 — 33.

[153] Сводный каталог и описание старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Опис. изданий типографии Швайпольта Фиоля / Сост. Е. Л. Немировский. М., 1979.

[154] Немировский Е. Л. Начало славянского книгопечатания. М., 1971. С. 185 — 208.

[155] Там жа. С. 141 — 172; Францыск Скарына і яго час... С. 533.

[156] Heintsch K. Ze studiów nad Szwajpoltem Fiolem. Część I // Rocznik Zakladu Narodowego im. Ossolińskich. Wrocław, 1957. T. 5. S. 244 — 245.

Тры выданні Фіёля надрукаваны фарматам у ліст, адно — у чвэрць. Асноўнаму тэксту «Актоіха» 1491 г. папярэднічае франтыспіс з выявай распяцця, багата арнаментавана «Трыёдзь каляровая» [157]. Даследчыкі адзначаюць невысокую тэхніку набору некаторых выданняў Фіёля («Актоіх», «Трыёдзі»). Гэта, магчыма, сведчыць аб іх больш раннім паходжанні [158]. Адсутнічаюць шпацыі, дрэнна набрана правая вертыкаль, асобныя старонкі перабіраліся нанава.

Невядома, якія рукапісы былі выкарыстаны Фіёлем. Я. Л. Неміроўскі лічыць, што «Часаслоў» 1491 г. надрукаваны з маскоўскага рукапіснага прататыпу [159].

Непрыязныя адносіны польскага каталіцкага духавенства да друкавання кірылічных кніг, здаецца, перашкодзілі кнігавыдавецкай дзейнасці Фіёля. Восенню 1491 г. ён быў абвінавачаны ў распаўсюджванні гусіцкай ерасі, а ў 1492 г. гнезненскі архіепіскап забараніў продаж кніг і спробы ўзнавіць кнігадрукаванне. Гэта быў першы выпадак царкоўнай цэнзуры ў Польшчы, якую санкцыяніраваў рымскі папа.

Магчыма, што пэўная частка надрукаваных выданняў Фіёля была знішчана. Вядомы нямецкі гуманіст Конрад Цэлтыс (1458 — 1508) у 1498 г. дарэмна спрабаваў заказаць выданні Фіёля ў сваіх кракаўскіх сяброў [160]. У пачатку XVI ст. былы кнігавыдавец працуе горным майстрам на рудніках Залаты Сток (Сілезія), пазней з'яўляецца ў Левачы (Венгрыя). Памёр Фіёль у 1525 г.

Цяжка адказаць на пытанне, для каго друкаваў Фіёль свае кнігі. У навуковай літаратуры выказаны амаль усе магчымыя версіі: для пэўнай часткі польскага насельніцтва, паўднёвых або ўсходніх славян — Расіі, Украіны, Беларусі [161]. На думку Я. Л. Неміроўскага, які абапіраецца на ўладальніцкія і чытацкія запісы на кнігах Фіёля, яго выданні прызначаліся перш за ўсё рускаму насельніцтву [162]. Але гэта версія спрэчная, таму што пераважная частка выяўленых даследчыкамі маргінальных запісаў адносіцца да канца XVI — XVIII стст.

Дзейнасць кірылічнай друкарні Фіёля ў Польшчы адпавядала патрэбам беларускага і ўкраінскага насельніцтва. У яго выданнях адзначаны ўплывы заходнерускай і паўднёварускай літаратурнай і моўнай традыцый, аднак сустракаюцца ўпамінанні

[157] Немировский Е. Л. Описание изданий Швайпольта Фиоля... С. 11 — 33.

[158] Варбанец Н. В., Лукьяненко В. И. Славянские инкунабулы в собрании Государственной публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина в Ленинграде // Книга. Исслед. и материалы. 1960. Вып. 2. С. 198.

[159] Францыск Скарына і яго час... С. 533.

[160] Немировский Е. Л. Начало славянского книгопечатания. С. 205.

[161] Каспяровіч М. Віленскі беларускі музей // Наш край. 1929. № 3 (42). С. 23; Немировский Е. Л. Начало славянского книгопечатания... С. 205 — 209.

[162] Там жа.

і рускіх святых, маскоўскага мітрапаліта. У Кракаўскім універсітэце вучыліся шмат якія ўраджэнцы Беларусі і Украіны, сталіцу Польшчы стала наведвалі беларускія і ўкраінскія купцы, сюды наязджалі беларускія і ўкраінскія феадалы, буйнейшыя з іх мелі ў Кракаве свае сядзібы. Адзначым, што і ў каралеўскай

Тытульны ліст з кн.: Авяроіс «Аб сутнасці свету». 1510

канцылярыі ў Кракаве працавала нямала «рускіх» сакратароў і пісцоў. Зразумела, што кнігі Фіёля маглі знайсці попыт у самім Кракаве. Рэдакцыя выданняў Фіёля шмат у чым нагадвае аналагічныя тэксты з пазнейшых кніг Скарыны.

Ёсць бясспрэчныя звесткі, што выданні Швайпольта Фіёля ў XVI — XVII стст. распаўсюджваліся на Беларусі і Украіне. Аб гэтым сведчыць вядомы ўкраінскі пісьменнік Захарыя Капысценскі. У прыватнасці, ён адзначыў, што «Трыёдзь» Фіёля захоўваецца шмат у якіх цэрквах і манастырах «земли львовской», у дарагабужскім манастыры, на Валыні, у Падляшшы, у царкве Успення багародзіцы ў «маетности пана Богдана Сапеги,

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «врядніκаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

Друкарню Бажыдара атрымаў у спадчыну яго сын Вічэнца Вукавіч. У 60 — 70-х гадах у Венецыі ўжо працавалі Якаў з Каменнай Рэчкі, Еролім Загуровіч, Якаў Сафійскі і іншыя друкары і кнігавыдаўцы. З сярэдзіны 30-х гадоў у сербскіх выданнях нярэдка сустракаюцца гравюры, больш разнастайным становіцца кніжна-мастацкае афармленне. Шмат якія мастацка-паліграфічныя асаблівасці многіх сербскіх выданняў абумоўлены іх царкоўным богаслужбовым характарам.

У пачатку XVI ст. з'явілася першая друкарня ў Дунайскіх княствах. У 1508 г. у друкарні свяшчэнніка Макарыя была надрукавана першая кніга ў Валахіі — «Служэбнік». Валашскага (румынскага) друкара Макарыя некаторыя даследчыкі атаясамліваюць з Макарыем з Чарнагоры [170]. Выразны ўплыў на станаўленне кнігадрукавання аказала царкоўная рэформа ў Валахіі. Царква была змушана ўступіць свецкай уладзе, а апошняя абавязалася падтрымліваць яе прэстыж і садзейнічаць выданню патрэбных кніг. Як адзначана ў калафоне, «съврѣшися сия книга повелениемь в Х[рист]а Б[о]га а бл[а]говернаго и х[ристолюбиваго и б[о]гохранимаго и пресветлаго г[о]сподара Ио Михне, великаго воеводы въсея земли Оугровлахийской о Подоунавию, с[ы]нь великаго Ио Влада воеводы. В пръвое лето господства его. Троудижеся о семь смерении мних и с[вя]щеникъ Макарие...» [171]

Друкарня Макарыя напэўна знаходзілася ў Трговішчы, хаця некаторыя даследчыкі прапанавалі і іншыя версіі — Делалуй, Быстрыца, Снятый [172]. Праца над выданнем пачалася пры ваяводзе Радуле, вядомым кніжніку, які ўнёс нямала кніжных укладаў у афонскія і мясцовыя манастыры, і завяршылася пры яго пераемніках.

Арнаментальныя матэрыялы нагадваюць ксілаграфіі гаражджскіх выданняў — квадратныя застаўкі з прабелам у сярэдзіне. Розніца ва ўстаўных гравюрах: у гаражджскіх застаўках у цэнтры — плецены круг, у валашскіх выданнях — выява арла з крыжом. Ініцыялы «Служэбніка» таксама нагадваюць арнамент гаражджскіх выданняў. Адрозненні ў друкарскай тэхніцы і арнаментальных упрыгожваннях паміж цэтынскімі і валашскімі выданнямі найбольш выразна абвяргаюць гіпотэзу «адзінага Макарыя» [173].

Некаторыя даследчыкі дапускаюць, што ў друкарні валашскага Макарыя ў канцы першага дзесяцігоддзя XVI ст. працаваў Францыск Скарына [174].

---

[170] Атанасов П. Начало на българското книгопечатане. София, 1959. С. 18 — 42.

[171] Bianu J., Hodoş K. Bibliografia Romanească. Bucureşti, 1903. P. 1 — 8.

[172] Атанасов П. Начало на българското книгопечатане. С. 13.

[173] Немировский Е. Л. Возникновение книгопечатания в Москве... С. 88.

[174] Калеснік У. Тварэнне легенды... С. 20.

Другім валашскім выданнем была кніга «Актоіх» (26 жніўня 1510), надрукаваная з дапамогай новага ваяводы Улада. Пазней выйшлі «Чатырох'евангелле» (1512 г.) і іншыя кнігі.

Развіццё славянскага кнігадрукавання ў канцы XV — першыя дзесяцігоддзі XVI ст. адыграла вялікую ролю ў фарміраванні культурных і сацыяльных передумоў беларускага ды і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання. Славянскія друкаваныя кнігі садзейнічалі распаўсюджванню на Беларусі, Украіне, у Расіі традыцыйных па сваім змесце кірылічных выданняў у той моўнай і тэкстуальнай рэдакцыі, якая ва ўсходнеславянскіх краінах здаўна была вядома па рукапісах. Разам з тым многія славянскія кнігі (Польшча, Чэхія, Венецыя) знаёмілі беларускае, рускае і ўкраінскае насельніцтва з еўрапейскай свецкай літаратурай, рэнесансавымі і класічнымі антычнымі творамі.

Побач са славянскімі кнігамі ў канцы XV — пачатку XVI ст. на Беларусі і ва ўсім Вялікім княстве Літоўскім усё шырэй распаўсюджваюцца заходнееўрапейскія выданні, разнастайныя па сваёй жанравай спецыфіцы, знешняму выгляду. Па падліках сучасных даследчыкаў у другой палавіне XV ст. у 200—300 еўрапейскіх гарадах у розны час дзейнічала 1100—1700 друкарань, выйшла прыкладна 34—45 тыс. выданняў агульным тыражом 10—20 млн. экз.[175] Заходнееўрапейскія друкі прывозілі купцы, дыпламаты, падарожнікі, студэнты, што навучаліся ў розных замежных універсітэтах, прадстаўнікі тагачаснай інтэлігенцыі, якія разлічвалі на прыдворную, адміністрацыйную ці царкоўную службу на тэрыторыі Вялікага княства. Каталіцкая царква была асабліва зацікаўлена ў значнай колькасці лацінамоўных літургічных і рэлігійных кніг. У канцы XV — першай палавіне XVI ст. на тэрыторыі Беларусі, Літвы, Падляшша дзейнічала больш за 250 касцёлаў [176]. Нядзіўна, што найбольш буйныя «лацінамоўныя» бібліятэкі ў XV — пачатку XVI ст. таксама належалі каталіцкім, перш за ўсё віленскім епіскапам, а каталіцкая царква ўжо ў канцы XV ст. пачала заказваць патрэбныя кнігі ў польскіх і іншых замежных друкарнях.

Пра тое, што беларускім і літоўскім чытачам і кніжнікам задоўга да Скарыны былі знаёмы многія друкаваныя выданні сведчаць правеніенцыі (запісы) на інкунабулах. Ужо ў апошняй чвэрці XV ст. навагарадокскаму намесніку, троцкаму ваяводзе Марціну Гаштольду належала страсбурскае выданне — Andreae, Johannes. Additiones ad Durantis Speculum iudiciale (каля 1475 г.) [177]. Сакратар віленскага епіскапа Табара пакінуў свой запіс на кнізе Егана Урсінуса «Modus epistolandi (Ліпск, экз. недатаваны), велікакняжацкі пісар, віцебскі плябан Л. Мендзы-

---

[175] Владимиров Л. И. Всеобщая история книги. М., 1988. С. 102.

[176] Ochmański J. Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Poznań, 1972. S. 55—57.

[177] Feigelmanas N. Lietuvos inkunabulai. Vilnius, 1975. S. 423.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх ствэральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. Т. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wroclaw; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да align="center">рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні)[96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын[98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба[100], Станцэлярый[101], Антоній[102], Волхганг[103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент[104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «врядніканў»[105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна[106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асабліва вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «врядніка͞ў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «талеры», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wroclaw; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віццё, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

у Празе ў 1517 г.[95] Варта адзначыць, што ў пачатку XVI ст. было створана некалькі сапраўдных шэдэўраў кніжнага і выяўленчага мастацтва, у якіх выразна падкрэслена роля іх стваральніка. Напэўна, невыпадкова ўсе аўтары, вядомыя нам па прозвішчах Мацей Дзесяты, поп Ананія, Францыск Скарына, належалі да рознага сацыяльнага асяроддзя.

Разны абраз. Пінскі разьбяр Ананія. Пачатак XVI ст.

Рэльефныя надпісы XV — XVI стст. сустракаюцца і на іншых прадметах рэлігійнага культу, у тым ліку на тураўскім малым касцяным абразе прамавугольнай формы з выявамі Спаса нерукатворнага (верхні рад) і святых Нікана і Міколы (ніжні) [96].

Беларускім рамеснікам у часы Скарыны было вядома шмат спосабаў апрацоўкі чорных, каляровых металаў, сплаваў: коўка,

[95] Гісторыя беларускага мастацтва... Т. 1. С. 217.
[96] Там жа. С. 215—216.

луджэнне, абпальванне, вараненне, насяканне, віцця, залачэнне, серабрэнне, літаванне (пайка), штампаванне, адліванне, гравіраванне, інкрустацыя, разьба і інш.[97] Ювелірныя («залатарскія») вырабы патрабавалі дакладных ліцейных форм, інструментаў, асаблівай вымяральнай тэхнікі. Шырока ўжываліся разнастайныя сплавы, у тым ліку медзь, «контрафал» (медзь з золатам), «мосяз» (латунь), бронза, цын [98].

Сярод залатароў вельмі рана аформілася цэхавая арганізацыя, спачатку ў Вільні ў канцы XV ст.[99] Беларускія ювеліры канкурыравалі з выхадцамі з іншых краін (пераважна палякамі, немцамі), якія абслугоўвалі княжацкі двор, мясцовую знаць або прадавалі свае вырабы. Яны асядалі галоўным чынам у некаторых буйных заходніх гарадах Беларусі (Брэст, Гродна, Навагрудак) і ў Вільні. У сталіцы Вялікага княства Літоўскага ў часы Скарыны працавала некалькі вядомых майстроў ювелірнай справы: Станіслаў Шчэрба [100], Станцэлярый [101], Антоній [102], Волхганг [103]. Некаторыя з іх, магчыма, супрацоўнічалі са Скарынам. Прынамсі, віленскі бурмістр Якуб Бабіч, у камяніцы якога размяшчалася друкарня Скарыны, добра ведаў Волхганга і засведчыў яго тэстамент [104]. Дзякуючы гандлёвым сувязям беларускае насельніцтва знаёмілася і з мастацкімі вырабамі замежных рамеснікаў. Імпартныя кубкі, «тарелі», келіхі часта ўпамінаюцца ў тэстаментах заможных феадалаў, купцоў, «вряднікаў» [105]. Здаецца, што і мясцовыя — беларускія і літоўскія ювеліры — мала ў чым уступалі замежным умельцам. Ужо ў сярэдзіне XV ст. адзін з іх Ян Ліцвін узначальваў цэх кракаўскіх залатароў. Полацкі рамеснік, гравёр і штампавальнік Андрэйка ў 1492 г. вырабіў паўлашта (амаль тону) фальшывых манет — накшталт «вендыйскіх» — з выявамі герба і крыжа. Яго саўдзельнікі так актыўна прадавалі нязвыклы тавар рускім купцам у Рызе і Пскове, што гэта занепакоіла нават магістра Ордэна [106]. У канцы XV ст. вываз серабра ў Маскоўскае вялікае княства быў забаронены.

[97] Булыка А. М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV — XVIII стст. Мн., 1980. С. 87—98.
[98] Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы. Мн., 1972. С. 169, 208.
[99] ACW. S. 2. № 1. 1495 г.
[100] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 240, л. 170.
[101] Archiwum kziażat Lubartowiczów Sanguszków w Slawucie. Lwow, 1890. T. 3. S. 212, 226.
[102] ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 34, л. 222.
[103] РИБ. Т. 20. С. 360. 1516 г.
[104] Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 351.
[105] Напрыклад, у тэстаменце пана Юрыя Ільініча 1537 г. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 150 адв.).
[106] Dobrowolski T. Zycie, twórczość i znaczenie spoleczne artystów polskich i w Polsce pracujących w okresie późnego gotyku (1440—1520). Wrocław; Warszawa; Kraków, 1965. S. 108—109; Horoszkiewicz A. L. Problem importu srebra w zagranicznej polityce państwa moskiewskiego w końcu i na początku XVI wieku // Zapiski Historyczne. 1982. Z. 1. S. 11—12.

За межамі Венецыянскай рэспублікі Падуя была вядома перш за ўсё дзякуючы свайму універсітэту, заснаванаму ў 1222 г. У 1346 г. універсітэт атрымаў паўторную папскую булу. Пад апекай венецыянскай Сеньярыі універсітэт у XV — XVI стст. дасягнуў сапраўднага росквіту. Тут сфарміравалася падуанская філасофская школа, прыкметнымі рысамі якой былі вальнадумства, традыцыйны арыстацелізм у яго авераісцкай інтэрпрэтацыі з моцнымі матэрыялістычнымі тэндэнцыямі і яшчэ больш радыкальным александрызмам. Прыхільнікі александрызму абгрунтоўвалі тэзіс пра натуральнае паходжанне чалавека, не прызнавалі бессмяротнасці душы. Абедзве плыні супярэчылі царкоўным дагматам і былі асуджаны на саборах. У канцы XV — пачатку XVI ст. у Падуі распаўсюджваюцца новыя палітычныя і прававыя ідэі. Выдатным і ўплывовым сучаснікам Скарыны быў Нікало Макіявелі (1469 — 1527), працы якога палажылі пачатак навуковай тэорыі абсалютызму. Шмат матэрыялаў для стварэння «ідэальных» палітычных канцэпцый, публічных дыскусій дастаўляла палітычная гісторыя самой Італіі, Свяшчэннай Рымскай імперыі, іншых дзяржаў Еўропы.

Па сваёй унутранай структуры, метадам абучэння Падуанскі універсітэт амаль не адрозніваўся ад другіх. Прыкладна палавіну колькасці студэнтаў складалі чужаземцы. Яны ўваходзілі ў пэўныя студэнцкія карпарацыі (так званыя «нацыі»), якія мелі сваё кіраўніцтва і ўставы. У іматрыкуляцыйны альбом Падуанскага універсітэта ў канцы XV — пачатку XVI ст. упісалася некалькі дзесяткаў «літвінаў» і нямала палякаў. У XVI ст.[52] у Падуанскім універсітэце ўзнікла асобная карпарацыя — «нацыя» студэнтаў Польскага каралеўства і Вялікага княства Літоўскага. 5 жніўня 1507 г. рэктарам Падуанскага універсітэта быў зацверджаны «Андрэй з Польшчы»[53]. Безумоўна, ён апякаў выпускнікоў Кракаўскага універсітэта, многія з якіх (атрымаўшы ступень магістра філасофіі) працягвалі сваю вучобу ў прэстыжных універсітэтах Італіі. Ці не дапамог ён Скарыне абаснавацца ў Падуі, сказаць цяжка.

Галоўным факультэтам Падуанскага універсітэта з другой палавіны XV ст. лічыўся факультэт права («легістаў»). Выпускнікі факультэта нярэдка атрымоўвалі важныя дзяржаўныя пасады (сенатараў, ваявод, кашталянаў), але часцей выконвалі абавязкі адвакатаў, судзяў, натарыусаў. З канца XV ст. узрастае роля філасофскага факультэта, у складзе якога паступова ствараецца 13 медыцынскіх кафедраў[54].

[52] Ягораў Дз. Падуанскі універсітэт у XV — XVI сталецціях// Чатырохсотлецце беларускага друку... С. 23 — 38; Зайцаў В. К. Скарына ў Падуі // Весці АН БССР. 1968. № 4. С. 98 — 103.

[53] Barycz H. Z dziejów humanizmu w Polsce // Odrodzenie i Reformacja. T. 23. S. 29 — 30.

[54] Ягораў Дз. Падуанскі універсітэт... С. 23 — 38.

Медыцына з'яўлялася адной з вядучых навук прыродазнаўства ў эпоху Адраджэння. Яна прыцягвала ўвагу многіх выдатных дзеячаў італьянскай і еўрапейскай рэнесанснай культуры, у тым ліку Леанарда да Вінчы. Ён вывучаў біялогію і склаў цудоўны альбом анатамічных малюнкаў.

Сярод медычных навук, якія выкладаліся ў Падуанскім універсітэце ў пачатку XVI ст., галоўнае месца, як і раней, адводзілася вывучэнню і тлумачэнню класічных прац Авіцэны, Гіпакрата, Галена. Паступова пракладваў сабе шляхі новы кірунак у медыцыне. Прагрэсіўныя медыкі-эмпірыкі шмат увагі ўдзялялі канкрэтным анатамічным даследаванням, выкарыстоўванню флоры ў медычных мэтах. У Падуі ў часы Скарыны існаваў адзін з першых у Еўропе прафесійных батанічных садоў — «Джардзіна ды Медычы», пазней быў адкрыты анатамічны тэатр, дзе адбываліся публічныя секцыі трупаў. Сярод выкладчыкаў Падуанскага універсітэта найбольш вядомымі былі Барталамей Мантаньяна Малодшы (пісаў пра сіфіліс), Андрэй дэ Альпага, знаўца арабскай мовы, «Канона» Авіцэны, прац Авероэса, Габрыель Зербі, гепантолаг. Практычную медыцыну ў 1479 — 1510 гг. выкладаў у Падуі Джавані дэ Аквіла з Ланціана[55].

Вучэбныя памяшканні універсітэта былі раскіданы па ўсім горадзе. У 1493 г. большасць іх была засяроджана ў камяніцах старога заезджага двара — «Астэрыя дэль Бо». Назва двара пазней перайшла на створаны тут буйны універсітэцкі комплекс. Парадную залу універсітэта цяпер упрыгожваюць фрэскі з партрэтамі Мікалая Каперніка (мяркуюць, што ён вучыўся ў Падуі ў 1501 — 1503 гг.) і Францыска Скарыны ў доктарскай мантыі.

Для атрымання ступені доктара ў «лекарскіх навуках» звычайна патрэбен быў пяцігадовы тэрмін навучання ва універсітэце. Між тым гісторыкі адзначаюць, што ў сувязі з ваеннымі дзеяннямі ў паўночнай Італіі Падуанскі універсітэт быў зачынены ў 1509 — 1516 гг. Узнікае пытанне: дзе Скарына атрымаў сур'ёзную медычную адукацыю? Напрошваюцца дзве амаль раўназначныя гіпотэзы: 1) Скарына вучыўся ў Кракаўскім універсітэце, дзе дзейнічалі дзве кафедры медыцыны, але ў той час там не зацвярджалі доктарскіх дыпломаў[56]; 2) Скарына вучыўся ў самой Падуі, дзе, мабыць, захоўваліся прыватныя формы навучання, ці ў славутым сваім медычным факультэтам Балонскім універсітэце[57]. Прынамсі, у апошнім у тым жа 1512 г.

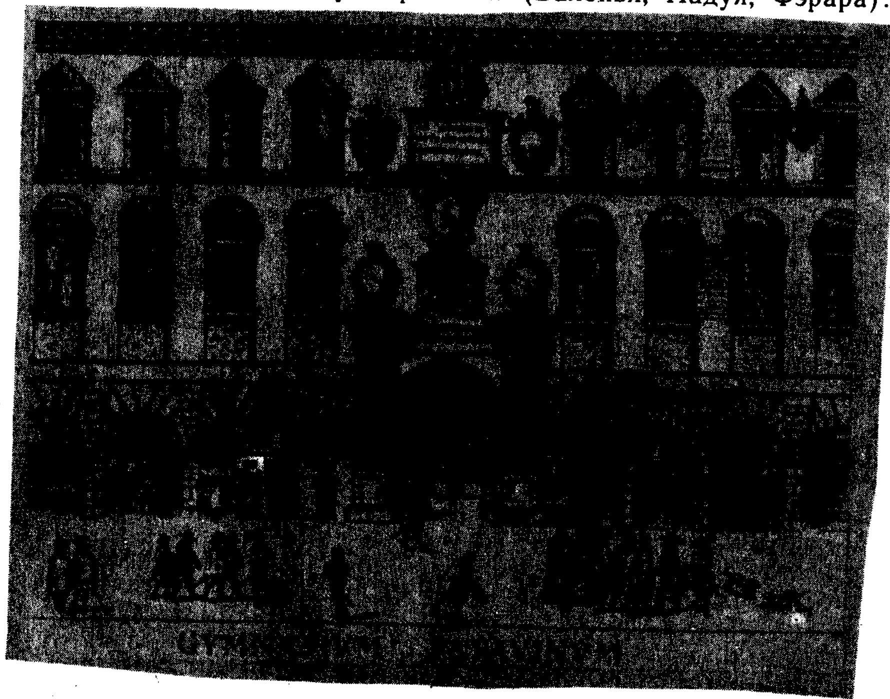
[55] Ягораў Дз. Падуанскі універсітэт... С. 23—38.

[56] Promotio prima, in hac celebri Academia trium egregiorum drum in sacra medicina facta A. 1527 sub rectoratu d/omi/ni Lucae de Noskow / Wyd. W. Wislocki // Rocznik Wydzialu Lekarskiego. 1841. T. 4. S. 33—37.

[57] Windakiewicz S. Polaschi a Padova // Ommagio dell' Accademia Rolacca di Scienze e Lettere all'Universita di Padova nel settimo centenario della sua fondazione. Cracoviae, 1922. Papodopoli N. Historia gymnasii Patavini. Venetiis, 1726. T. 2.

4. Зак. 1296

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы» [58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў [59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў аднаадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...» [60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі землякі з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку [61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

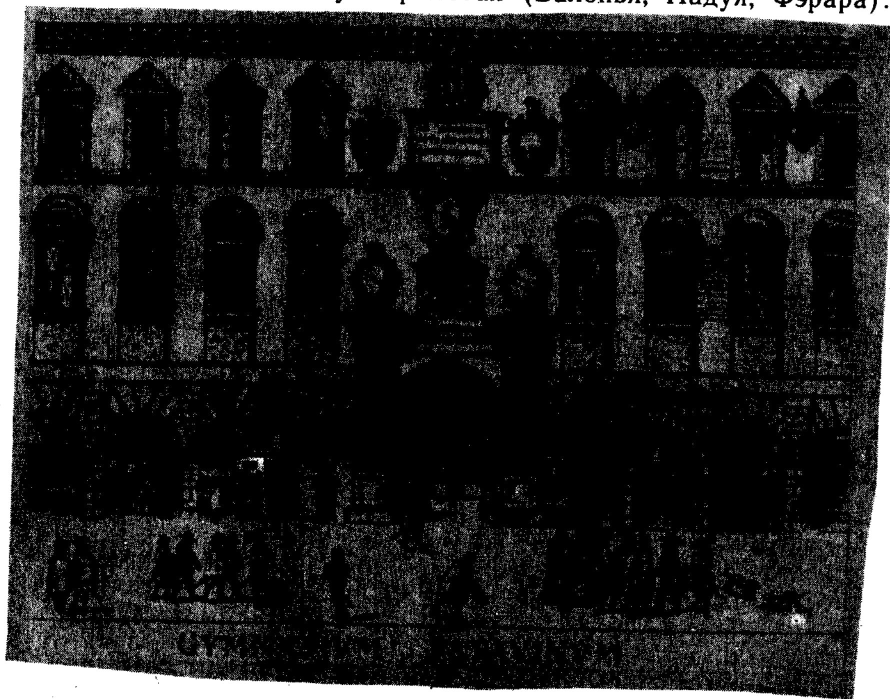
[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

Падуанскі універсітэт

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы»[58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў[59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў адзінадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...»[60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі землякі з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку[61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

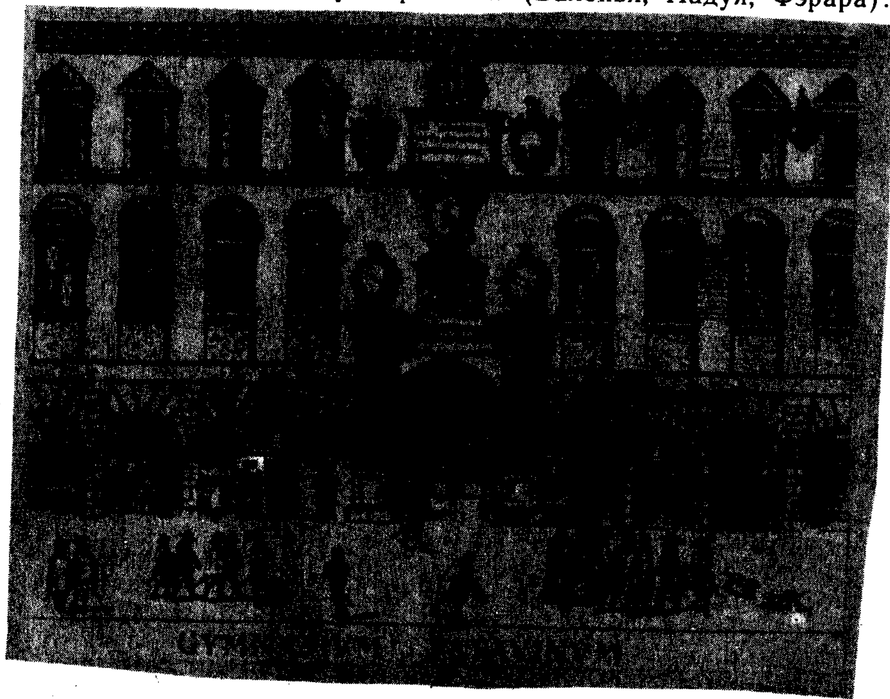
[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

Альбрэхт Брандэнбургскі. Метал. XVI ст.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы» [58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў [59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў адзінадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...» [60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

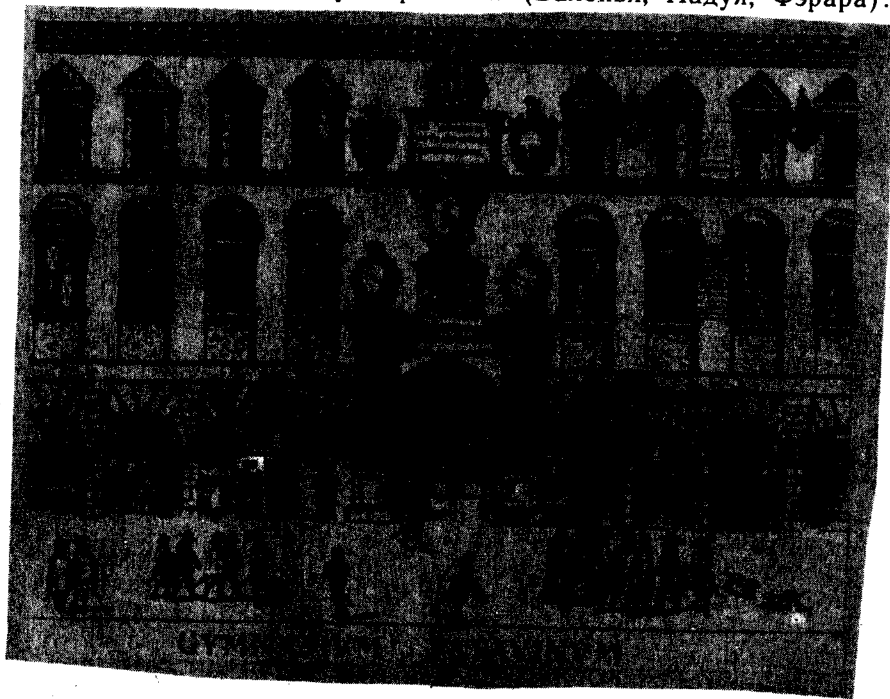
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі земляці з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку [61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы»[58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў[59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў аднадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...»[60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

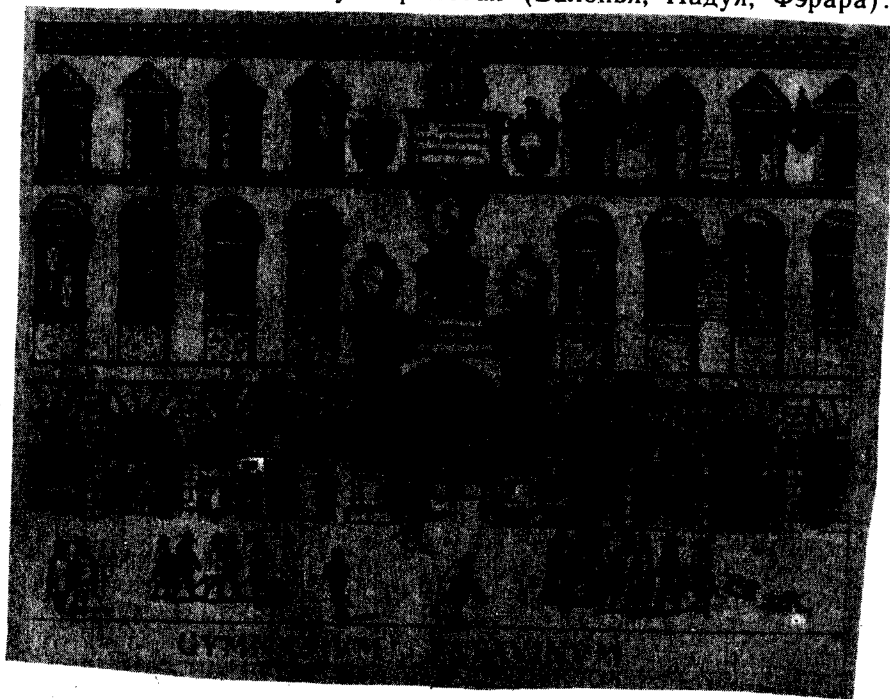
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі землякі з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку[61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы» [58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў [59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў аднадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...» [60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

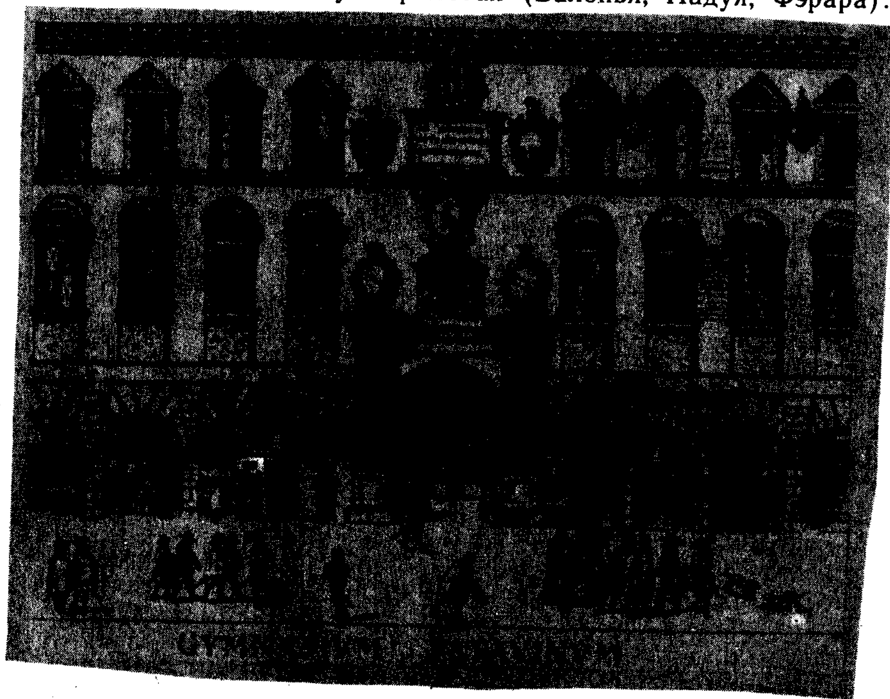
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі земляки з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта І на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку [61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы»[58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў[59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў адзінадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...»[60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

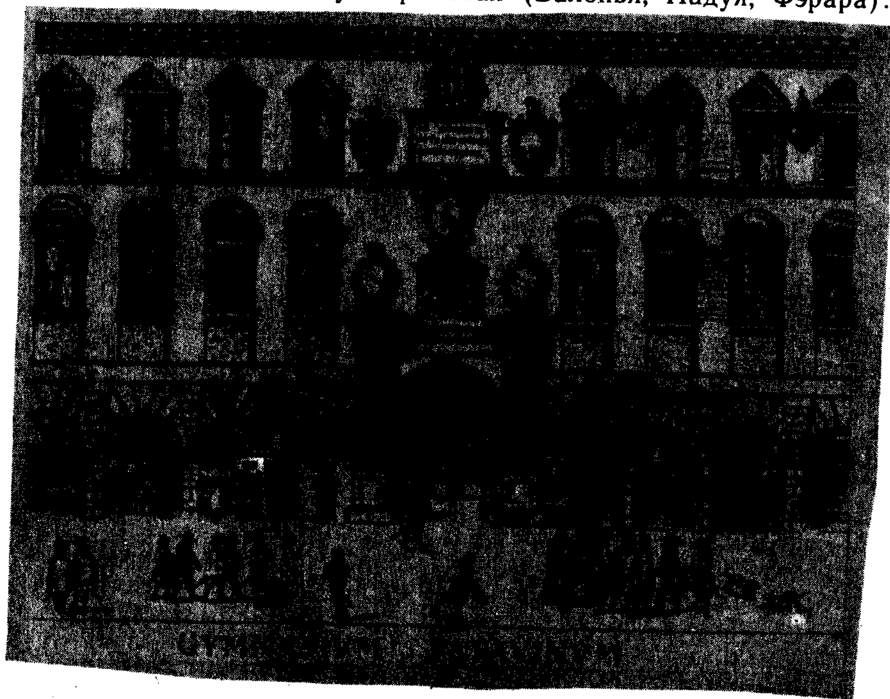
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі землякі з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку[61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы»[58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў[59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў адзінадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...»[60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

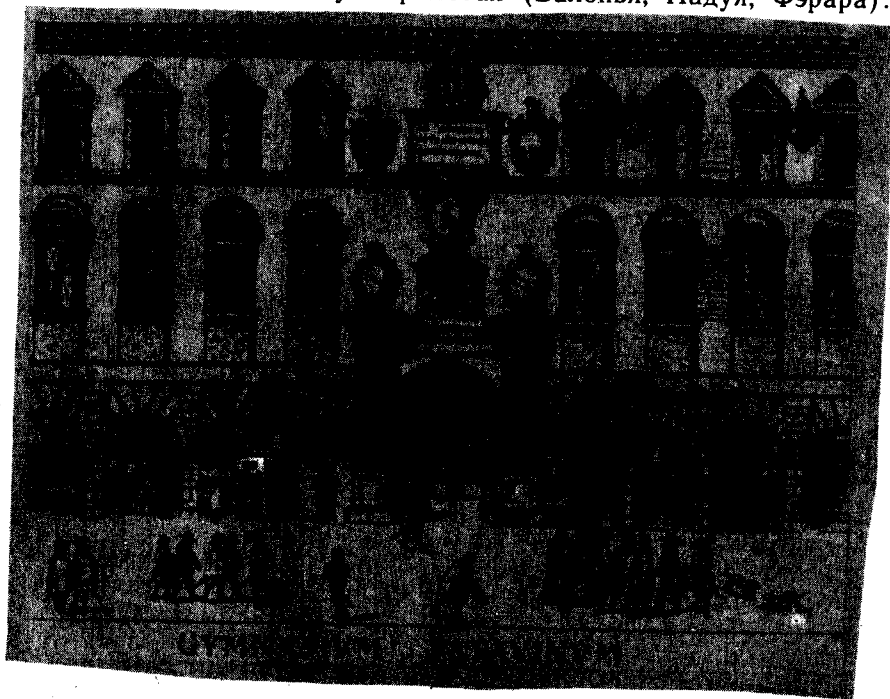
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі землякі з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку[61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы» [58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў [59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў аднадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...» [60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

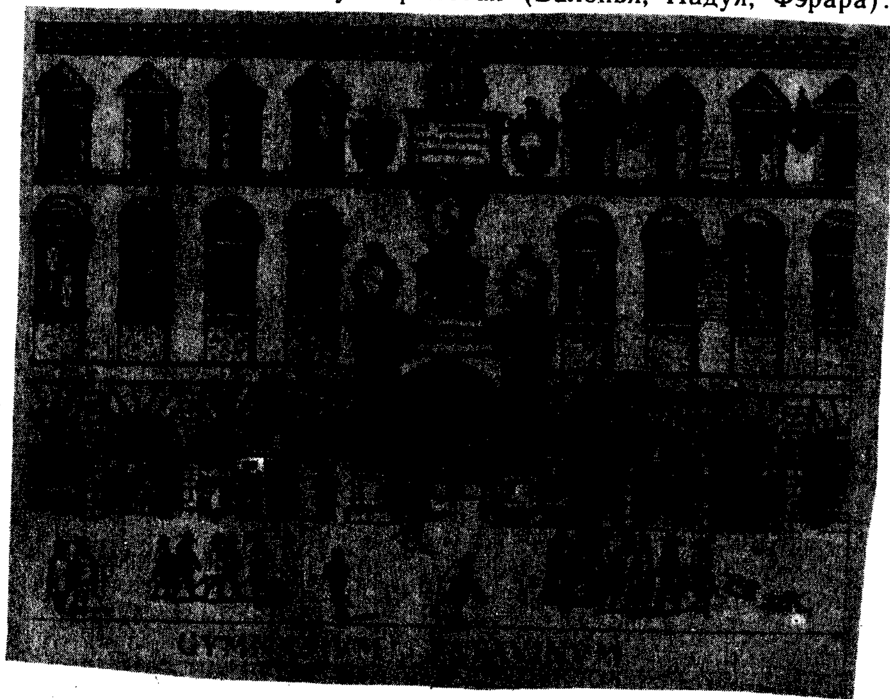
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі земляк з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку [61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы» [58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў [59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў адзінадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...» [60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

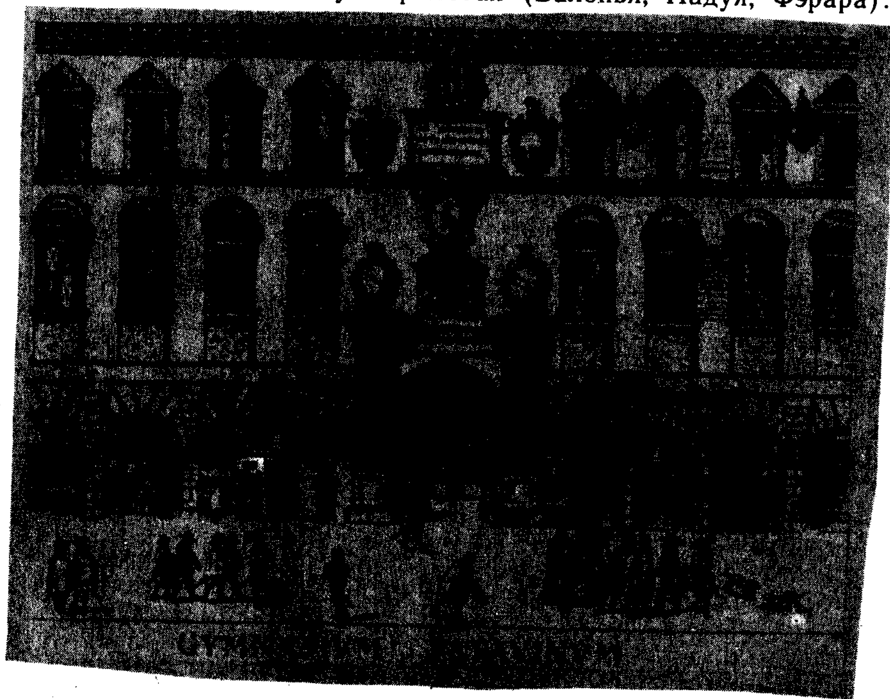
Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі землякі з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта І на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку [61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

у калегіі медыкаў і філосафаў вучыўся «Тамаш з Літвы» [58]. Зямляк Скарыны збіраўся стаць «доктарам у лекарскіх навуках». Ці не быў гэты ліцвін Тамаш спадарожнікам Францыска Скарыны ў яго вандраваннях па Італіі? Ва ўсякім разе вядома, што Капернік (як і некаторыя іншыя студэнты палякі і ліцвіны) вучыўся ў розных італьянскіх універсітэтах (Балонья, Падуя, Фэрара).

Падуанскі універсітэт

Восенню 1512 г. Скарына бліскуча вытрымаў экзамены на ступень доктара медыцыны. 5 лістапада адбылося прадстаўленне Скарыны калегіі слаўнейшых падуанскіх дактароў філасофіі і медыцыны, якія сабраліся ў царкве св. Урбана. Віцэ-прыёр Тадэй Мусаці сказаў ва ўступным слове, што ў Падую прыбыў нейкі вельмі вучоны малады чалавек, доктар філасофіі, які звярнуўся да калегіі з просьбай, каб яму дазволілі здаць экзамены бясплатна. Калегія дактароў азнаёмілася з чужаземцам «русінам», які прыбыў у Венецыянскую рэспубліку з вельмі аддаленых краін, і дапусціла яго да наступных выпрабаванняў [59]. 6 лістапада

[58] Almae Matri Studiorum Bononiensi. Warszawa; Kraków, 1988; Lachs J. Polscy uczniowie Padewskiej Szkoly lekarskiej // Archiwum Hiztoryi i filozofji medycyny. 1925. Z. 2. S. 127 — 149.

[59] Францыск Скарына. Зборнік... С. 10—11, 63—74; 450 год... С. 132; Шалькевіч В. Скарына і наш час... С. 19 — 22.

ў суботу ў царкве св. Урбана ў прысутнасці 14 прафесараў і дактароў калегіі Скарына паспяхова вытрымаў папярэдні допыт і быў дапушчаны да асноўнага экзамена па медыцыне. Апошні адбыўся ў аўторак у епіскапскім палацы ў прысутнасці ўсёй калегіі, сяброў Скарыны, студэнтаў Падуанскага універсітэта, жыхароў Падуі і Вероны. Як адзначана ў пратаколах, «ён праявіў сябе настолькі слаўна і дастойна ў час гэтага строгага экзамену, калі выкладаў адказы на зададзеныя яму пытанні і калі абвяргаў прапанаваныя яму доказы, што атрымаў аднадушнае ўхваленне ўсіх прысутных вучоных без выключэння...» [60] Францыск Скарына, русін з далёкага горада Полацка, сын Лукі Скарыны, атрымаў знакі медыцынскай годнасці, якія ўручыў яму славуты доктар філасофіі і медыцыны Барталамей Барызон.

На працягу пазнейшага жыцця, не выключаючы, мусіць, і пражскі перыяд, Скарына займаўся практычнай медычнай дзейнасцю. У прадмовах да сваіх пражскіх і віленскіх выданняў ён заўсёды падкрэсліваў: «Избранный муж, в лекарских науках доктор»!

НА БЕРАГАХ ВЛТАВЫ І ВІЛІІ. ПАДАРОЖЖЫ І ВАНДРАВАННІ (МАСКВА, КЁНІГСБЕРГ, ПОЗНАНЬ, ПРАГА). НА СХІЛЕ ДЗЁН

Пасля 1512 г. у жыцці Скарыны надыходзіць адзін з найбольш значных пераломных перыядаў. Гэты перыяд не асветлены ніякімі дакументальнымі звесткамі, але менавіта ў гэты час (1513 — 1516 гг.) Скарына вырашыў пачаць кнігадрукаванне. Безумоўна, што ў гэтых намерах яго падтрымлівалі земляки з Вільні, Полацка, беларускія купцы, члены віленскага магістрата. Не выклікае сумненняў, што недзе ў другім дзесяцігоддзі Скарына наведаў Вялікае княства Літоўскае, Вільню, магчыма, другія гарады і заручыўся падтрымкай суайчыннікаў.

Пачатак першага пражскага перыяду жыцця і дзейнасці Скарыны дакладна невядомы. На думку Е. Добраўскага, Скарына мог знаходзіцца ў ліку асоб, якія суправаджалі вялікага князя літоўскага і польскага караля Жыгімонта I на Венскі кангрэс 1515 г., пасля чаго застаўся ў Празе, каб выконваць нейкія службовыя абавязкі пры маладым чэшскім каралі Людовіку [61]. Меркаванне Е. Добраўскага досыць гіпатэтычнае, але ў святле выяўленых пазней фактаў (Скарына — сакратар «караля Дацыі», віленскага каталіцкага біскупа Яна з князёў літоўскіх) не

[60] Францыск Скарына. Зборнік... С. 70 (пераклад В. І. Дарашкевіча).

[61] Dobrovský J. Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der Böchmischen Gesellschaff... S. 105 — 106; Мыльнікаў А. С. Яшчэ раз аб прычынах паездкі Скарыны ў Прагу // Спадчына Скарыны... С. 56 — 65.

ролю адыгрывалі біблейскія тэксты (дакладней кажучы — іх сацыяльна-палітычная інтэрпрэтацыя) у Вялікай сялянскай вайне ў Германіі, анабаптысцкіх абшчынах, ва ўсіх напрамках рэфармацыйнай апазіцыі каталіцызму, ва ўсходнеславянскіх ерасях канца XV — пачатку XVI ст [40].

Шматвяковы вопыт сацыяльна-рэлігійных канфліктаў, барацьбы з ерасямі і іншымі царкоўна-рэлігійнымі арганізацыямі сведчыў аб тым, наколькі рызыкоўным, з пункту гледжання царквы, было распаўсюджанне кніг Біблії, пэўных біблейскіх ідэй сярод свецкіх слаёў насельніцтва, асабліва ў сацыяльна-незадаволеных слаях мяшчанства, сялянства.

На царкоўных саборах неаднаразова абвяшчалася, што права вытлумачэння Свяшчэннага пісання належыць выключна кліру. Царкоўная іерархія пры падтрымцы свецкай улады часам прадпрымала надзвычай жорсткія меры, каб захаваць гэту прывілегію. Нагадаем, напрыклад, што ў 1400 г. у Англіі была ўведзена смяротная кара для мяшчан, якія асмельваліся чытаць Біблію [41]. Не падтрымлівала самастойнае чытанне біблейскіх кніг свецкімі асобамі і праваслаўная царква.

Нізкая прадуктыўнасць рукапіснай справы, а таксама тое, што значная частка скрыпторыяў знаходзілася ў цэрквах і манастырах, аблягчала захаванне ідэалагічнай манаполіі духавенства. Адкрыццё і распаўсюджанне кнігадрукавання абмяжоўвала гэту манаполію. Не з'яўляючыся, па сутнасці, антыцаркоўнымі выданнямі, першыя біблейскія інкунабулы знаёмілі са Свяшчэнным пісаннем гараджан [42]. Ужо ў XV ст. было надрукавана 94 выданні лацінскай Біблії (не ўлічваючы асобныя выданні Старога і Новага запаветаў і выданні з каментарыямі сярэдневяковых багасловаў) — так званая Вульгата, пераклад Ераніма Блажэннага (330 — 420 гг.) [43]. Сярод найбольш вядомых выданняў, шэдэўраў друкарскага мастацтва — 36-ці і 42-х-радковыя Біблії еўрапейскага першадрукара Іагана Гутэнберга, шматмоўная Біблія кардынала Хіменеса, 1514 г., першыя нацыянальныя пераклады — нямецкая Біблія Іагана Ментэліна (Страсбург, каля 1466), чэшская — Яна Кампа (Прага, 1488), італьянскія — 1471 г. (Венецыя) і інш. Значную частку інкунабул, якія захаваліся да нашага часу з правініенцыямі (уладальніцкімі запісамі) XV — XVII стст., зробленымі ў Літве і Беларусі, г. зн. на абшарах былога Вялікага княства Літоўскага, складаюць выданні лацінскай Біблії: нюрнбергскія (Антона Карбергера, Каспара Хохведэра), венецыянскія (Францыска Рэнера, Іагана Хербарта),

[40] Русское православие: Вехи истории. М., 1989.
[41] Варбанец Н. В. Иоханн Гутенберг и начало книгопечатания в Европе. М., 1980. С. 94.
[42] Горфункель А. Х. Историко-культурное значение первопечатных Библий (Острожская библия в контексте европейской культуры) // ФЧ 1981. М., 1985. С. 67.
[43] Там жа. С. 68.

кёльнскія, страсбургскія, базельскія (Мікалая Гётца, Іагана Амербаха, Мікалая Кеслера, Іагана Фробена) і інш. [44].

Выданні Біблії паскорылі развіццё навуковай біблейскай крытыкі з гуманістычна-рацыяналістычных і рэфармацыйных пазіцый, біблейскай філалогіі і тэксталогіі. Новыя гуманістычныя пераклады Свяшчэннага пісання значна шырэй, чым у эпоху сярэдневякоўя, выкарыстоўвалі не толькі лацінскія, але і старажытнаяўрэйскія і старажытнагрэчаскія тэксты Біблії. Зразумела, што гэтае пашырэнне старажытных першакрыніц сакральных кніг сведчыла аб праявах свабодамыснасці, верацярпімасці [45]. У першай палавіне XVI ст. у Еўропе распаўсюджваюцца выданні лацінскай Біблії з каментарыямі і ў перакладзе выдатнага еўрапейскага гуманіста, пісьменніка, мысліцеля Эразма Ратэрдамскага. Еўрапейская Рэфармацыя XVI ст. парадзіла свае «ачышчаныя» ад царкоўнай традыцыі пераклады Біблії. У царкоўна-ідэалагічным сэнсе яны былі накіраваны супраць каталіцызму і папы. Невыпадкова Трыдэнцкі сабор у 1546 г. аб'явіў лацінскі пераклад Ераніма кананічным тэкстам Свяшчэннага пісання. [46].

У рэчышцы радыкальных рэфармацыйна-рацыяналістычных тэндэнцый у сярэдзіне XVI ст. узніклі асобныя пераклады, якія супрацьстаялі як каталіцкім контррэфармацыйным, так і асноўным рэфармацыйным царкоўна-рэлігійным канцэпцыям еўрапейскага маштабу — кальвінізму, лютэранству, цвінгліанству [47]. Гэтыя пераклады іспанскага вучонага Мігеля Сервета, прапаведніка талерантнасці Себасцьяна Кастэліс, Сымона Буднага належаць да найбольш значных дасягненняў еўрапейскага вальнадумства [48]. У гэтым ланцугу еўрапейскіх павеваў Адраджэння, гуманізму і рэфармацыі своеасаблівае месца займала Біблія Францыска Скарыны.

Біблейскія тэксты пачалі распаўсюджвацца ва ўсходнеславянскіх землях з часоў прыняцця хрысціянства ў Кіеўскай Русі. Большасць спіскаў на царкоўна-славянскай мове складалі ў X — XI стст. паўднёваславянскія пераклады, але пазней узніклі першыя ўсходнеславянскія рэдакцыі і пераклады Свяшчэннага пісання. Паколькі праваслаўная царква ў пэўнай меры абмяжоўвала перапіску сакральных кніг, біблейская традыцыя ва ўсходнеславянскіх краінах доўгі час была адносна вузкай, а біблейскія тэксты захоўваліся ў розных па жанравым характары і функцыянальным прызначэнні помніках пісьменства: парэймейніках, хранографах, летапісах, талковай і гістарычнай

[44] Feigelmanas N. Lietuvos inkunabulai. Vilnius, 1975. P. 107 — 118.
[45] Горфункель А. Х. Историко-культурное значение... С. 68 — 69; Владимиров Л. И. Издания и переводы Библии в идеологической борьбе... С. 34 — 48.
[46] Горфункель А. Х. Историко-культурное значение... С. 68.
[47] Там жа. С. 69 — 70.
[48] Очерки философской и социологической мысли Белоруссии. Мн., 1973. С. 26 — 72.

палеі, апокрыфах і інш.[49] З асобных кніг Бібліі шырокай папулярнасцю карысталіся новазапаветныя тэксты: службовыя, вучыцельныя, талковыя евангеллі, апосталы, псалтыры. У XIV — XV стст. пачалі з'яўляцца першыя тэматычныя зборнікі старa- і новазапаветных кніг. Некаторыя з іх прызначаліся для келейнага і свецкага (пазацаркоўнага) чытання.

Зборнікі гістарычнага зместу («Пяцікніжжа», «Ісус Навін», «Суддзі», «Руф», «Царствы», «Эсфір») задавальнялі чытацкія інтарэсы ў старажытнай, свяшчэннай (г. зн. біблейскай) гісторыі, кнігі прамудрасці і прароцтваў знаёмілі з канонамі маральнай і рэлігійнай філасофіі[50].

Да ліку найбольш ранніх біблейскіх тэматычных зборнікаў належаць і некалькі рукапісаў, якія папярэднічалі выданням Скарыны. Маюцца на ўвазе біблейскія зводы Мацея Дзесятага (Вільня — Супрасль, 1502 — 1507)[51] і дзяка Фёдара (Вільня, 1514)[52]. Трэба падкрэсліць, што абодва рукапісы былі напісаны (першы, зразумела, часткова) у сталіцы Вялікага княства Літоўскага, дзе неўзабаве распачаў сваю кнігавыдавецкую дзейнасць Скарына. Справа не толькі ў тым, што ён мог карыстацца названымі зводамі або ведаць пра іх (гэта, прынамсі, не даказана); варта адзначыць, што ў той час у беларускім асяроддзі ў Вільні дзейнічалі розныя сацыяльныя сілы, якія падтрымлівалі новыя гісторыка-культурныя пачынанні. Зазначым пры гэтым, што звод Мацея Дзесятага быў напісаны па яго асабістай задуме, але другі рукапіс, напэўна, ствараўся не без удзелу кіеўскага «і всея Русі» мітрапаліта Іосіфа. Магчыма, рашэнні Віленскага сабора 1509 г. нейкім чынам паўплывалі на ажыўленне і пашырэнне рукапіснай справы ў царкоўна-манастырскіх скрыпторыях. Яшчэ адзін рукапіс (кнігі «Ісус Навін», «Суддзі», «Руф», «Самуіл», «Царствы», «Эсфір») захаваў на адным з чыстых аркушаў відарыс шчыта з выявай радавога герба кіеўскага мітрапаліта Іосіфа[53]. Дарэчы, Ф. Дабранскі не ведаў, каму належыць гэты герб.

Відавочны ўдзел праваслаўнага вышэйшага духавенства ў стварэнні некаторых біблейскіх зводаў у пачатку XVI ст. ставіць пытанне аб магчымасці падтрымкі ім кнігавыдавецкай дзейнасці Скарыны[54], якое (з-за недахопу дастатковых крыніц) застаецца

[49] СК. Вып. 1. С. 68 — 83.

[50] СК. Вып. 1. С. 75.

[51] Нікалаеў М. В. Рукапісная кніга на Беларусі... С. 52 — 54.

[52] ЦБ ЛітССР, ф. 19, воп. 1, адз. зах. 51.

[53] Там жа, адз. зах. 52.

[54] Гл.: Дышыневіч В. Н. Скарына і славянская кніжная традыцыя // Спадчына Скарыны... С. 153; Гячаускас Э. Франциск Скорина — секретарь виленского епископа... С. 60. Гячаускас памылкова сцвярджае, што Іосіф Салтан быў прыхільнікам царкоўна-рэлігійнай уніі. Яе падтрымліваў іншы кіеўскі мітрапаліт — Іосіф Булгарыновіч, які памёр у пачатку XVI ст.

дагэтуль нявырашаным. Але адказ на яго будзе, на наш погляд, хутчэй за ўсё адмоўным. У названых біблейскіх зводах (у адрозненне ад кніг Скарыны) амаль не адчуваецца ўплыў беларускай мовы, традыцыйны таксама іх знешні выгляд, мастацкія ўпрыгожанні. Здаецца, што рэдкі ў той час зварот праваслаўнай іерархіі да кніг Старога запавету выкліканы хутчэй за ўсё ідэалагічнымі і культурнымі запатрабаваннямі праваслаўнай царквы, неабходнасцю супрацьстаяць ерасям, а таксама каталіцызму і іудаізму, што выкарыстоўвалі Стары запавет (пэўнага перакладу і рэдакцыі) у палеміцы і богаслужэнні. Нагадаем, што канец XV — пачатак XVI ст. адзначаны ў Вялікім княстве Літоўскім ажыўленнем планаў царкоўна-рэлігійнай уніі, распаўсюджаннем ерасі «жыдоўствуючых»[55].

У навуковых даследаваннях сустракаюцца сцвярджэнні, быццам біблейскія кнігі Скарыны значна адрозніваюцца ад царкоўнага канона. Паводле М. Алексютовіча, «...пры выданні сваёй бібліі ён зусім не лічыўся з тым парадкам, у якім ідуць кнігі Ветхага і Новага запавета. Увесь парадак размяшчэння Скарынаю біблейскіх кніг не адпавядае «кананічнаму» раду ні каталіцкай, ні праваслаўнай бібліі. Магчыма, выдавец кіраваўся меркаваннямі асабістага характару, г. зн. меў свой уласны, незалежны ад багаслоўскай артадаксіі погляд на біблію»[56].

Найбольш паслядоўнае дакладнае структурнае апісанне ўсяго звода прыведзена Скарынам у прадмове «во всю Библию рускаго языка» (кніга «Быццё», 1519)[57]. Як і ва ўсёй хрысціянскай пісьменнасці, ён падзяляў кнігі Бібліі на дзве асноўныя часткі — Стары і Новы запавет. У Стары запавет уваходзяць 24 кнігі: «Пяцікніжжа», або «Пентатеухон гречески», «Іоў», «Ісус Навін», «Суддзі», «Руф», 4 кнігі «Царстваў», 2 — «Параліпаменон», 2 — «Ездры», «Тавіт», «Юдзіф», «Эсфір», «Псалтыр», 3 кнігі Саламонавы — «Прытчы», «Эклезіяст», «Песня песняў», «Ісус Сірахаў», «Прамудрасць», кнігі 16 пракрокаў, 2 кнігі Макавеяў. Поўны падлік па звестках, прыведзеных Скарынам, дае, аднак, іншую лічбу — 29 кніг Старога запавету. Безумоўна, некаторыя тэматычныя комплексы (кнігі «Царстваў», «Ездры», «Параліпаменон», «Макавеяў») складалі, паводле Скарыны, адзіныя кнігі.

Ці адпавядае гэтае апісанне 24 кніг Старога запавету традыцыям біблейскай хрысціянскай пісьменнасці канца XV — пачатку XVI ст.? Адказ станоўчы.

Мяркуюць, што пералік біблейскіх кніг у прадмове да кнігі «Быццё» дадзены ў праваслаўнай традыцыі[58]. Здаецца, што

[55] Карский Е. Ф. Белорусы. Том III. Очерки словесности белорусского племени: Старая западнорусская письменность. Птг., 1921. С. 18 — 19.

[56] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 86.

[57] Францыск Скарына і яго час... С. 13 — 16.

[58] Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 86 — 87; Дышыневіч В. Н. Скарына і славянская кніжная традыцыя... С. 146 — 147.

вывад занадта катэгарычны. Па-першае, кнігі «II Ездры», «Тавіт», «Юдзіф», «Прамудрасці», «Ісус Сірахаў», а з прароцкіх — «Пасланні Ераміі» хоць і дапускаюцца ў праваслаўных бібліях, але лічацца не «богадухнавеннымі», а «душазабеннымі». Па-другое, тагачасны каталіцкі канон амаль ні ў чым не адрозніваўся ад праваслаўнага. Больш таго, у каталіцкіх бібліях яны адносіліся да ліку кананічных. Трэ^- дадаць, што першыя і другая кнігі Царстваў у каталіцкім і іудзейскім канонах маюць назву кнігі «Самуіла-прарока». Сам Скарына паясняў у прадмове да першай кнігі Царстваў:«Покладаются сие наши книги Царства первыи и вторыи, иже от евреи зовутся Самуил. Причину же того, чему сии двои книги зовутся тым именем, положил есми нижеи в предослови своем, иже ест в книги вторыи Царств» [59].

Так званыя некананічныя кнігі Біблії сустракаюцца ў розных рукапісных зводах праваслаўнай традыцыі, напрыклад, у зборніку Старога запавету канца XV ст., які некалі належаў Купяціцкаму манастыру, або ў рускім зводзе трэцяй чвэрці XVI ст. [60] Уваходзяць яны і ў чэшскую Біблію 1506 г. і ў шматлікія лацінскія перавыданні Вульгаты (гл. табліцу).

На думку М. Алексютовіча, «незалежны ад багаслоўскай артадоксіі» погляд Скарыны выявіўся ў яго падзеле Біблії на чатыры часткі: 1) «Книги, иже пишут науку и суды божия»; 2) «иже пишут дела бывшая и летописания»; 3) «о мудрости, о разуме и о науце»; 4) «пророчества». Гэтая класіфікацыя і была пакладзена ім у аснову выданняў [61]. На жаль, і гэтыя сцвярджэнні даследчыка не вытрымліваюць крытыкі: на тыя ж чатыры часткі («законную», «гістарычную», «прамудрасці», «прароцкую») падзяляюцца, напрыклад, спіскі Генадзіеўскай біблії [62].

З пункту гледжання біблейскай традыцыі склад біблейскіх зборнікаў ва ўсім усходнеславянскім рэгіёне быў амаль тоесным. Кнігі «Прамудрасці Ісуса Сірахава» або кнігі «Менандр», якія не маюць ніякага дачынення да Біблії, а з'яўляюцца зборам афарызмаў грэчаскіх мудрацоў, уваходзілі як у рускія, так і ў беларускія і ўкраінскія біблейскія чэцці-зборнікі.

Усходнеславянскія біблейскія зводы былі адной з асноўных крыніц пражскіх і віленскіх выданняў Скарыны. Разам з тым, як пераканаўча даказалі П. У. Уладзіміраў і А. В. Флароўскі, ён абапіраўся на чэшскую Біблію 1506 г. (венецыянскае выданне Пятра Ліхтэнштэйна), лацінскія выданні Біблії (Вульгата) з каментарыямі Нікала дэ Ліра, карыстаўся некаторымі іншымі

---

[59] Францыск Скарына і яго час... С. 67.

[60] Рукописные книги собрания М. П. Погодина. Каталог. Вып. 1. Л., 1988. С. 66, № 78. С. 69—70, № 84.

[61] Алексютовіч М. Скарына, яго дзейнасць... С. 86 — 87.

[62] Горский А. В., Невоструев К. И. Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. М., 1855.

Кнігі Біблії ў розных канфесіянальных сістэмах XV—XVI стст. (праваслаўе, каталіцызм, пратэстантызм)

№	Назва	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Быццё	x	x	III	x	x	x	x	x	x
2.	Выхад	x	x	III	x	x	x	x	x	x
3.	Левіт	x	x	III	x	x	x	x	x	x
4.	Лічбы	x	x	III	x	x	x	x	x	x
5.	Другі закон	x	x	III	x	x	x	x	x	x
6.	Ісус Навін	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
7.	Суддзяў	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
8.	Руф	x	x		x	x	x	x	x	x
9.	I Царстваў (I Самуіла)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
10.	II Царстваў (II Самуіла)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
11.	III Царстваў (I Цароў)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
12.	IV Царстваў (II Цароў)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
13.	I Параліпаменон	x	x		x		x	x	x	x
14.	II Параліпаменон	x	x		x		x	x	x	x
15.	I Ездры	x	x		x		x	x	x	x
16.	Неемії	x	x				x	x	x	x
17.	II Ездры	x	x		x		x		x	x
18.	III Ездры	x	x		x		x		x	x
19.	Тавіт	x	x		x		x	x	x	x
20.	Юдзіф	x	x		x	x	x	x	x	x
21.	Эсфір	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
22.	Іоў	x	x	II	x	x	x	x	x	x
23.	Псалтыр	x	x	II	x	x	x	x	x	x
24.	Прытчы Саламона	x	x	I, II	x	x	x	x	x	x
25.	Эклезіяст	x	x	II, I	x	x	x	x	x	x
26.	Песні песняў	x	x	I, II	x	x	x	x	x	x
27.	Прамудрасці Саламона	x	x	II	x	x	x	x	x	x
28.	Ісус Сірахаў	x	x	I, II		x	x	x	x	x
29.	Ісайі	x	x		x		x	x	x	x
30.	Ераміі	x	x		x		x	x	x	x
31.	Плач Ераміі	x	x		x	x	x	x	x	x
32.	Прарок Варух	x	x		x		x	x	x	x
33.	Езекііль	x	x		x		x	x	x	x
34.	Данііл	x	x		x	x	x	x	x	x
35.	Малыя прарокі:	x	x		x		x	x	x	x
46.	Асія, Іаіль, Амос, Аўдзей і інш.									
47—49.	I—II ці I—III Макавеяў	x	x		x		x	x	x	x
50—51.	IV ці IV—V Ездры	x			x		x	x		x

Вертыкальныя графы: 1. Biblia Latina. Nürnberg. A. Koberger, 1497. НБ ВДУ Ink. 282. 2. Генадзіеўская біблія. 1499. ДГМ, Сін. 1 (915); 3. Зборнік біблейскіх кніг канца XV ст., «манастыра Купятицького». ДПБ, Пагодзінскі збор, 78 (I), Дзесяціглаў. Вільня — Супрасль, 1502—1507. БАН СССР, 24.4.28 (II), Зборнік біблейскіх кніг дзяка Фёдара. Вільня, 1514. ЦБ ЛітССР, ф. 19, адз. зах. 51 (III), Зборнік біблейскіх кніг, Вільня?, пачатак XVI ст. ЦБ ЛітССР, ф. 19, адз. зах. 52; 4. Biblia Velka Benatska. Piotr Lichtenstein, 1506 БАН СССР; 5. «Библия руска выложена доктором Франциском Скориною из славного града Полоцка...». Прага, 1517—1519. ДПБ, Талстоўскі збор, ДБЛ СССР, Румянц. збор; ДГМ, Хлуд. збор; 6. Biblia święta, to jest Księgi Starego i Nowego Zakonu. Brześć, B. Wojewódka, 1563. ЦНБ БССР, ОБ 16—18/Ср. 60; 7. Biblia, to jest Księgi Starego i Nowego przymierza znowu

вывад занадта катэгарычны. Па-першае, кнігі «II Ездры», «Тавіт», «Юдзіф», «Прамудрасці», «Ісус Сірахаў», а з прароцкіх — «Пасланні Ераміі» хоць і дапускаюцца ў праваслаўных бібліях, але лічацца не «богадухнавеннымі», а «душазабвеннымі». Па-другое, тагачасны каталіцкі канон амаль ні ў чым не адрозніваўся ад праваслаўнага. Больш таго, у каталіцкіх бібліях яны адносіліся да ліку кананічных. Трэ⸗ дадаць, што першыя і другая кнігі Царстваў у каталіцкім і іудзейскім канонах маюць назву кнігі «Самуіла-прарока». Сам Скарына паясняў у прадмове да першай кнігі Царстваў:«Покладаются сие наши книги Царства первыи и вторыи, иже от евреи зовутся Самуил. Причину же того, чему сии двои книги зовутся тым именем, положил есми нижеи в предослови своем, иже ест в книги вторыи Царств» [59].

Так званыя некананічныя кнігі Біблії сустракаюцца ў розных рукапісных зводах праваслаўнай традыцыі, напрыклад, у зборніку Старога запавету канца XV ст., які некалі належаў Купяціцкаму манастыру, або ў рускім зводзе трэцяй чвэрці XVI ст.[60] Уваходзяць яны і ў чэшскую Біблію 1506 г. і ў шматлікія лацінскія перавыданні Вульгаты (гл. табліцу).

На думку М. Алексютовіча, «незалежны ад багаслоўскай артадоксіі» погляд Скарыны выявіўся ў яго падзеле Біблії на чатыры часткі: 1) «Книги, иже пишут науку и суды божия»; 2) «иже пишут дела бывшая и летописания»; 3) «о мудрости, о разуме и о науце»; 4) «пророчества». Гэтая класіфікацыя і была пакладзена ім у аснову выданняў [61]. На жаль, і гэтыя сцвярджэнні даследчыка не вытрымліваюць крытыкі: на тыя ж чатыры часткі («законную», «гістарычную», «прамудрасці», «прароцкую») падзяляюцца, напрыклад, спіскі Генадзіеўскай біблії [62].

З пункту гледжання біблейскай традыцыі склад біблейскіх зборнікаў ва ўсім усходнеславянскім рэгіёне быў амаль тоесным. Кнігі «Прамудрасці Ісуса Сірахава» або кнігі «Менандр», якія не маюць ніякага дачынення да Біблії, а з'яўляюцца зборам афарызмаў грэчаскіх мудрацоў, уваходзілі як у рускія, так і ў беларускія і ўкраінскія біблейскія чэцці-зборнікі.

Усходнеславянскія біблейскія зводы былі адной з асноўных крыніц пражскіх і віленскіх выданняў Скарыны. Разам з тым, як пераканаўча даказалі П. У. Уладзіміраў і А. В. Флароўскі, ён абапіраўся на чэшскую Біблію 1506 г. (венецыянскае выданне Пятра Ліхтэнштэйна), лацінскія выданні Біблії (Вульгата) з каментарыямі Нікала дэ Ліра, карыстаўся некаторымі іншымі

---

[59] Францыск Скарына і яго час... С. 67.

[60] Рукописные книги собрания М. П. Погодина. Каталог. Вып. 1. Л., 1988. С. 66, № 78. С. 69—70, № 84.

[61] Алексютовіч М. Скарына, яго дзейнасць... С. 86 — 87.

[62] Горский А. В., Невоструев К. И. Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. М., 1855.

Кнігі Біблії ў розных канфесіянальных сістэмах XV—XVI стст. (праваслаўе, каталіцызм, пратэстантызм)

№	Назва	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Быццё	x	x	III	x	x	x	x	x	x
2.	Выхад	x	x	III	x	x	x	x	x	x
3.	Левіт	x	x	III	x	x	x	x	x	x
4.	Лічбы	x	x	III	x	x	x	x	x	x
5.	Другі закон	x	x	III	x	x	x	x	x	x
6.	Ісус Навін	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
7.	Суддзяў	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
8.	Руф	x	x		x	x	x	x	x	x
9.	I Царстваў (I Самуіла)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
10.	II Царстваў (II Самуіла)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
11.	III Царстваў (I Цароў)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
12.	IV Царстваў (II Цароў)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
13.	I Параліпаменон	x	x		x		x	x	x	x
14.	II Параліпаменон	x	x		x		x	x	x	x
15.	I Ездры	x	x		x		x	x	x	x
16.	Неемії	x	x				x	x	x	x
17.	II Ездры	x	x		x		x		x	x
18.	III Ездры	x	x		x		x		x	x
19.	Тавіт	x	x		x		x	x	x	x
20.	Юдзіф	x	x		x	x	x	x	x	x
21.	Эсфір	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
22.	Іоў	x	x	II	x	x	x	x	x	x
23.	Псалтыр	x	x	II	x	x	x	x	x	x
24.	Прытчы Саламона	x	x	I, II	x	x	x	x	x	x
25.	Эклезіяст	x	x	II, I	x	x	x	x	x	x
26.	Песні песняў	x	x	I, II	x	x	x	x	x	x
27.	Прамудрасці Саламона	x	x	II	x	x	x	x	x	x
28.	Ісус Сірахаў	x	x	I, II		x	x	x	x	x
29.	Ісайі	x	x		x		x	x	x	x
30.	Ераміі	x	x		x		x	x	x	x
31.	Плач Ераміі	x	x		x	x	x	x	x	x
32.	Прарок Варух	x	x		x		x	x	x	x
33.	Езекііль	x	x		x		x	x	x	x
34.	Данііл	x	x		x	x	x	x	x	x
35. 46.	Малыя прарокі: Асія, Іаіль, Амос, Аўдзей і інш.	x	x		x		x	x	x	x
47—49.	I—II ці I—III Макавеяў	x	x		x		x	x	x	x
50—51.	IV ці IV—V Ездры	x			x		x	x		x

Вертыкальныя графы: 1. Biblia Latina. Nürnberg. A. Koberger, 1497. НБ ВДУ Ink. 282. 2. Генадзіеўская біблія. 1499. ДГМ, Сін. 1 (915); 3. Зборнік біблейскіх кніг канца XV ст., «манастыра Купятицького». ДПБ, Пагодзінскі збор, 78 (I), Дзесяціглаў. Вільня — Супрасль, 1502—1507. БАН СССР, 24.4.28 (II), Зборнік біблейскіх кніг дзяка Фёдара. Вільня, 1514. ЦБ ЛітССР, ф. 19, адз. зах. 51 (III), Зборнік біблейскіх кніг, Вільня?, пачатак XVI ст. ЦБ ЛітССР, ф. 19, адз. зах. 52; 4. Biblia Velka Benatska. Piotr Lichtenstein, 1506 БАН СССР; 5. «Библия руска выложена доктором Франциском Скориною из славного града Полоцка...». Прага, 1517—1519. ДПБ, Талстоўскі збор, ДБЛ СССР, Румянц. збор; ДГМ, Хлуд. збор; 6. Biblia święta, to jest Księgi Starego i Nowego Zakonu. Brześć, B. Wojewódka, 1563. ЦНБ БССР, ОБ 16—18/Ср. 60; 7. Biblia, to jest Księgi Starego i Nowego przymierza znowu

вывад занадта катэгарычны. Па-першае, кнігі «II Ездры», «Тавіт», «Юдзіф», «Прамудрасці», «Ісус Сірахаў», а з прароцкіх — «Пасланні Эраміі» хоць і дапускаюцца ў праваслаўных бібліях, але лічацца не «богадухнавеннымі», а «душазабвеннымі». Па-другое, тагачасны каталіцкі канон амаль ні ў чым не адрозніваўся ад праваслаўнага. Больш таго, у каталіцкіх бібліях яны адносіліся да ліку кананічных. Трэба дадаць, што першыя і другая кнігі Царстваў у каталіцкім і іудзейскім канонах маюць назву кнігі «Самуіла-прарока». Сам Скарына паясняў у прадмове да першай кнігі Царстваў:«Покладаются сие наши книги Царства первыи и вторыи, иже от евреи зовутся Самуил. Причину же того, чему сии двои книги зовутся тым именем, положил есми нижей в предослови своем, иже ест в книги вторыи Царств»[59].

Так званыя некананічныя кнігі Бібліі сустракаюцца ў розных рукапісных зводах праваслаўнай традыцыі, напрыклад, у зборніку Старога запавету канца XV ст., які некалі належаў Купяціцкаму манастыру, або ў рускім зводзе трэцяй чвэрці XVI ст.[60] Уваходзяць яны і ў чэшскую Біблію 1506 г. і ў шматлікія лацінскія перавыданні Вульгаты (гл. табліцу).

На думку М. Алексютовіча, «незалежны ад багаслоўскай артадоксіі» погляд Скарыны выявіўся ў яго падзеле Бібліі на чатыры часткі: 1) «Книги, иже пишут науку и суды божия»; 2) «иже пишут дела бывшая и летописания»; 3) «о мудрости, о разуме и о науце»; 4) «пророчества». Гэтая класіфікацыя і была пакладзена ім у аснову выданняў»[61]. На жаль, і гэтыя сцвярджэнні даследчыка не вытрымліваюць крытыкі: на тыя ж чатыры часткі («законную», «гістарычную», «прамудрасці», «прароцкую») падзяляюцца, напрыклад, спіскі Генадзіеўскай біблії[62].

З пункту гледжання біблейскай традыцыі склад біблейскіх зборнікаў ва ўсім усходнеславянскім рэгіёне быў амаль тоесным. Кнігі «Прамудрасці Ісуса Сірахава» або кнігі «Менандр», якія не маюць ніякага дачынення да Бібліі, а з'яўляюцца зборам афарызмаў грэчаскіх мудрацоў, уваходзілі як у рускія, так і ў беларускія і ўкраінскія біблейскія чэцці-зборнікі.

Усходнеславянскія біблейскія зводы былі адной з асноўных крыніц пражскіх і віленскіх выданняў Скарыны. Разам з тым, як пераканаўча даказалі П. У. Уладзіміраў і А. В. Флароўскі, ён абапіраўся на чэшскую Біблію 1506 г. (венецыянскае выданне Пятра Ліхтэнштэйна), лацінскія выданні Бібліі (Вульгата) з каментарыямі Нікала дэ Ліра, карыстаўся некаторымі іншымі

---

[59] Францыск Скарына і яго час... С. 67.

[60] Рукописные книги собрания М. П. Погодина. Каталог. Вып. 1. Л., 1988. С. 66, № 78. С. 69—70, № 84.

[61] Алексютовіч М. Скарына, яго дзейнасць... С. 86 — 87.

[62] Горский А. В., Невоструев К. И. Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. М., 1855.

Кнігі Бібліі ў розных канфесіянальных сістэмах XV—XVI стст. (праваслаўе, каталіцызм, пратэстантызм)

№	Назва	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Быццё	x	x	III	x	x	x	x	x	x
2.	Выхад	x	x	III	x	x	x	x	x	x
3.	Левіт	x	x	III	x	x	x	x	x	x
4.	Лічбы	x	x	III	x	x	x	x	x	x
5.	Другі закон	x	x	III	x	x	x	x	x	x
6.	Ісус Навін	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
7.	Суддзяў	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
8.	Руф	x	x		x	x	x	x	x	x
9.	I Царстваў (I Самуіла)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
10.	II Царстваў (II Самуіла)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
11.	III Царстваў (I Цароў)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
12.	IV Царстваў (II Цароў)	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
13.	I Параліпаменон	x	x		x		x	x	x	x
14.	II Параліпаменон	x	x		x		x	x	x	x
15.	I Ездры	x	x		x		x	x	x	x
16.	Неемії	x	x				x	x	x	x
17.	II Ездры	x	x		x		x		x	x
18.	III Ездры	x	x		x		x		x	x
19.	Тавіт	x	x		x		x	x	x	x
20.	Юдзіф	x	x		x	x	x	x	x	x
21.	Эсфір	x	x	IV	x	x	x	x	x	x
22.	Іоў	x	x	II	x	x	x	x	x	x
23.	Псалтыр	x	x	II	x	x	x	x	x	x
24.	Прытчы Саламона	x	x	I, II	x	x	x	x	x	x
25.	Эклезіяст	x	x	II, I	x	x	x	x	x	x
26.	Песні песняў	x	x	I, II	x	x	x	x	x	x
27.	Прамудрасці Саламона	x	x	II	x	x	x	x	x	x
28.	Ісус Сірахаў	x	x	I, II		x	x	x	x	x
29.	Ісайі	x	x		x		x	x	x	x
30.	Ераміі	x	x		x		x	x	x	x
31.	Плач Ераміі	x	x		x	x	x	x	x	x
32.	Прарок Варух	x	x		x		x	x	x	x
33.	Езекііль	x	x		x		x	x	x	x
34.	Данііл	x	x		x	x	x	x	x	x
35.	Малыя прарокі:	x	x		x		x	x	x	x
46.	Асія, Іаіль, Амос, Аўдзей і інш.									
47—49.	I—II ці I—III Макавеяў	x	x		x		x	x	x	x
50—51.	IV ці IV—V Ездры	x			x		x	x		x

Вертыкальныя графы: 1. Biblia Latina. Nürnberg. A. Koberger, 1497. НБ ВДУ Ink. 282. 2. Генадзіеўская біблія. 1499. ДГМ, Сін. 1 (915); 3. Зборнік біблейскіх кніг канца XV ст., «манастыра Купятицького». ДПБ, Пагодзінскі збор, 78 (I), Дзесяціглаў. Вільня — Супрасль, 1502—1507. БАН СССР, 24.4.28 (II), Зборнік біблейскіх кніг дзяка Фёдара. Вільня, 1514. ЦБ ЛітССР, ф. 19, адз. зах. 51 (III), Зборнік біблейскіх кніг, Вільня?, пачатак XVI ст. ЦБ ЛітССР, ф. 19, адз. зах. 52; 4. Biblia Velka Benatska. Piotr Lichtenstein, 1506 БАН СССР; 5. «Библия руска выложена доктором Франциском Скориною из славного града Полоцка...». Прага, 1517—1519. ДПБ, Талстоўскі збор, ДБЛ СССР, Румянц. збор; ДГМ, Хлуд. збор; 6. Biblia święta, to jest Księgi Starego i Nowego Zakonu. Brześć, B. Wojewódka, 1563. ЦНБ БССР, ОБ 16—18/Ср. 60; 7. Biblia, to jest Księgi Starego i Nowego przymierza znowu

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў») [74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон») [75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага [76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства [77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту [78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў: «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваюць, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва каталікоў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

VITA BEATI CASIMIRI CONFESSORIS
ex ſereniſſimis Poloniȩ regibus, & magnis Lituaniȩ
ducibus clariſſimi a Reuerendiſſimo patre dño
Zacharia Ferrerio Vicentino pontifice
Gardieñ: in Poloniã & Lituaniã legato
apoſtolico ex fide dignorum teſtium
depoſitionibus ſcripta.

Гравюра з кн. Захарыя Ферэрыуса «Жыціе св. Казіміра». 1521

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваютъ, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Франциск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваютъ, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся имналепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў») [74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прироженя, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон») [75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага [76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Франциск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства [77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту [78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных установаў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваютъ, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў») [74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон») [75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага [76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства [77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту [78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна- эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў») [74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваю́ть, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собъ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон») [75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага [76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства [77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту [78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'ўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваютъ, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў») [74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваюгь, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон») [75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага [76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

---

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства [77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту [78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

---

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваю̂ть, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожиии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваютъ, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў: «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнаваюць, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва каталікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадского «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

Вокладка кнігі «Іоў» (Прага, 1517).
Экз Дзярж. бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, якія, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы велікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «руские» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва каталікоў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

геометрия, еже по-руски сказуется землемерение»; астраномія; грамадская і ваенная гісторыя і інш.

Палітычныя, сацыяльныя погляды Скарыны, як бачна па яго пражскіх выданнях, складваліся пад уздзеяннем рэальных працэсаў, што адбываліся на Беларусі, у Вялікім княстве Літоўскім, Польшчы, іншых еўрапейскіх краінах. Палітычным ідэалам Скарыны была моцная манархічная ўлада, якая падтрымлівала справядлівасць (у хрысціянска-феадальным разуменні гэтага слова), законнасць, правасуддзе, мірныя зносіны з суседзямі, спрыяла развіццю духоўнай культуры, гандлю, рамёстваў. Гэтаму ідэалу не адпавядала палітычная рэчаіснасць Вялікага княства Літоўскага з яго палітычна-адміністратыўным размежаваннем, царкоўна-рэлігійнымі супярэчнасцямі, з аслабленай вярхоўнай уладай, асобнымі прывілеямі буйных землеўласнікаў, неўладкаванай сістэмай свецкага і царкоўнага права. Невыпадкова ўвасабленне свайго ідэалу Скарына бачыў у дзейнасці старажытных грэчаскіх і рымскіх цароў і заканадаўцаў: Салона, Нума Пампілія, Лікурга, егіпецкага цара Пталамея IV Філапатара і інш. (прадмовы да кніг «Прамудрасць божая», «Царстваў»)[74].

У прадмовах Скарыны сфармуляваны новыя дзяржаўна-прававыя ідэі. Рэнесансава-гуманістычныя погляды Скарыны знайшлі адлюстраванне ў яго ацэнцы боскага, «прироженага закону» і пісанага права, які, на яго думку, павінен адпавядаць маральным пастулатам боскіх запаведзяў. «Закон же написаный или от бога ест даный, яко суть книги Моисеовы и светое Евангелие, или от людей уставленый... кажный народ с своими старейшими ухвалили суть подлѣ, яко же ся им налепей видело быти. А прото ж межи собой ся не сровнавають, понѣже иные, а иные иным языком ся любять. Толико в том хотят ся згожати, абы были права их, или закон, почтивыи, справедливыи, можныи, потребныи, пожиточныи, подлѣ прирожения, подлуг обычаев земли, часу и месту пригожии, явныи, не имея в собѣ закритости, не к пожитку единого человека, но к посполитому доброму написаныи» («Сказание» да кнігі «Другі закон»)[75].

У прадмовах Скарыны дадзена, на думку А. Юхо, арыгінальная класіфікацыя земскага права, што ў сваю чаргу аказала пэўнае ўздзеянне на заканадаўства і юрыдычную практыку Вялікага княства Літоўскага[76]. Даследчык лічыць, што Скарына, магчыма, непасрэдна ўдзельнічаў у працах па стварэнню Статута Вялікага княства Літоўскага 1529 г. Значная ўвага, якую ўдзяляў

[74] Францыск Скарына і яго час... С. 486.

[75] Там жа. С. 137 — 138.

[76] Юхо Я. Грамадскія і прававыя погляды Скарыны // Полымя. 1967. № 6. С. 175 — 180; Яго ж. «Языком власным права спісаные маем...»: Да 400-годдзя Статута Вялікага княства Літоўскага 1588 г. // Беларусь. 1988. № 12. С. 18. Галоўную ролю ў падрыхтоўцы Статута адыгралі дзеячы вялікакняжацкай канцылярыі, дыпламаваныя дактары свецкага і кананічнага права, юрысты-практыкі.

Скарына пытанням права, ролі народаў у выпрацоўцы законаў, ідэям справядлівасці, роўнасці ўсіх людзей перад законам, сведчыць аб тым, што ён быў занепакоены рэальным становішчам спраў на сваёй Радзіме, з'явамі сацыяльнай дыскрымінацыі, феадальнай анархіі, свавольства[77].

Здаецца, што найбольш прыкметнымі сацыяльнымі рысамі пражскіх выданняў Скарыны былі іх даступнасць, народнасць, дэмакратызм. Інакш кажучы, сацыяльная арыентацыя яго выданняў на «простага» чытача, свецкія слаі насельніцтва, мяшчанства, «паспалітае» духавенства, радавую «паспалітую» шляхту[78]. Гэтаму прызначэнню кніг Скарыны яшчэ ў большай ступені адпавядалі яго віленскія выданні.

ВІЛЕНСКАЯ ДРУКАРНЯ

У «Хроніцы Вялікага княства Літоўскага і Жамойцкага» Вільня ўпершыню ўпамянута пад 1323 г. Горад першым атрымаў магдэбургскае права ў прывілеях 1387, 1432 гг., якія пазней пацвярджаліся ўсімі наступнымі каралямі і вялікімі князямі літоўскімі. У часы Скарыны — гэта быў асноўны сацыяльна-эканамічны, палітычны, царкоўна-рэлігійны і духоўны цэнтр дзяржавы. Дзякуючы спрыяльнаму геаграфічнаму становішчу, гандлёвым сувязям, канцэнтрацыі дзяржаўных і царкоўных устаноў, шматэтнічнаму складу насельніцтва Вільня вылучалася асабліва ажыўленым культурным жыццём, якое адлюстроўвала розныя палітычныя, царкоўна-рэлігійныя, культурныя і ідэалагічныя павевы. У пачатку XVI ст. у Вільні пражывала, па самых сціплых падліках, каля 30 тысяч жыхароў. Асноўныя этнічныя групы складалі «рускіе» (пераважна беларусы), літоўцы, палякі, значна ўступалі ім «немцы», яўрэі і татары. Вільня з'яўлялася, мусіць, адзіным буйным гаспадарскім горадам Вялікага княства Літоўскага, дзе ў часы Скарыны практычна захоўвалася роўнае прадстаўніцтва католікаў і праваслаўных у мясцовай радзе. У пачатку XVI ст. у Вільні дзейнічала 13 праваслаўных храмаў, 14 касцёлаў, іншыя культавыя ўстановы (манастыры). Тут знаходзіліся сядзібы буйнейшых свецкіх і духоўных феадалаў — Астрожскіх, Алелькавічаў, Радзівілаў, Гаштольдаў, Кежгайлаў, Хадкевічаў, Сапег і інш., свае рэзідэнцыі мелі каталіцкія біскупы і праваслаўныя мітрапаліты. Пастаянныя кантакты розных этнічных груп, «скрыжаванне» рэлігій, рэфармацыйныя павевы, прыкметныя ўжо ў першай чвэрці XVI ст., садзейнічалі развіццю талерантнасці, пашырэнню духоўных інтарэсаў гарадскога «паспольства».

[77] Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры... Т. 1. С. 184 — 186.

[78] Каўка А. Тут мой народ... С. 34 — 37. Пад «дэмакратызмам» Скарыны разумеюцца не палітычныя канцэпцыі, а сацыяльныя функцыі пражскіх і віленскіх выданняў.

5. Зак. 1296

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Біблії (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору,

вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна афармлен тытул да ўсёй Біблії (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адлiўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер афармлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30»[42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28»[43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Біблії (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.

[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Біблії (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з карамыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору,

вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з карамыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---
[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Біблii (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30»[42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28»[43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.

[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору,

вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.

[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору,

вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна аформлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.

[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая выратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна афармлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер аформлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору, вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.
[43] Там жа. С. 226.

захоўвае адносна аднатыпнае мастацка-паліграфічнае аблічча. Тытульныя лісты адзначаны вялікімі сюжэтнымі гравюрамі, пад якімі набрана назва кнігі з некаторымі выхаднымі звесткамі. Напрыклад, тытульны ліст кнігі «Юдзіф» упрыгожаны гравюрай з выявамі біблейскіх асоб (гераічнай удавы, якая ўратавала свой народ ад нашэсця асірыйцаў) і загалоўкам: «Книги Іудиф вдовици починаються, зуполъне выложены на руский язык докътором Франъциском Скориною из славного града Полоцька, напред богу ко чти, и людем посполитым к научению». Над гравюрай — сціслае паясненне: «Іудиф Вдовица отсече главу Олоферну воеводе».

Незвычайна багата і выразна афармлен тытул да ўсёй Бібліі (кніга «Быццё», 1519). Загаловак набраны буйным кінаварным шрыфтам, прамавугольная рамка з чатырох дошак аздоблена раслінным арнаментам (белы штрых на чорным полі). Ніжняя дошка рамкі мае выявы вядомага «сыгнета» Скарыны (сонца і месяц з чалавечымі тварамі) і геральдычны, імянны, або нейкі іншы, магчыма, сімвалічны знак у форме трохкутніка з каромыслам. У арнаментальных рамках надрукаваны тытулы большасці віленскіх выданняў, агульны тытульны ліст захаваўся толькі ў Апостале 1525 г. За тытульнымі лістамі змяшчаліся «прадмовы» або «сказанні» Скарыны, у якіх выкладаліся яго філасофскія, тэалагічныя, гістарычныя, грамадска-палітычныя, маральна-дыдактычныя ідэі і канцэпцыі, каменціраваўся змест кнігі. З невялікіх анатацый, «надпісанняў», звычайных для біблейскіх заходнееўрапейскіх выданняў, пачыналіся таксама «главы» у кнігах Скарыны. Асноўны тэкст аддзяляўся вялікімі ксілаграфічнымі застаўкамі фігурна-арнаментальнага тыпу (фантастычныя істоты з чалавечымі рысамі, раслінныя формы, пуцці, гербавыя шчыты), калонтытуламі. Акрамя надпісанняў главы вылучаліся з дапамогай своеасаблівых наборна-шрыфтавых сродкаў. Тэкст калафонаў (пасляслоўяў Скарыны, звычайна з адзначэннем месца друку і часу выхаду кнігі) нярэдка друкаваўся фігурным наборам у выглядзе трохвугольнікаў, вазаў, пясочных гадзіннікаў. Для сэнсава-тэкстуальнай акцэнтацыі Скарына выкарыстоўваў ксілаграфічныя ініцыялы, адліўны арнамент, чырвоны колер (асабліва ў віленскіх «кніжыцах»).

На свой манер афармлены віленскія выданні, што тлумачыцца больш мініяцюрным фарматам, іншым зместам кніг, магчыма, таксама эстэтычна-мастацкімі густамі віленскіх мецэнатаў, чытачоў. У параўнанні з пражскімі выданнямі невялікія ілюстрацыйныя гравюры «Малой падарожнай кніжкі» маюць больш архаічныя стылістычныя рысы. Некаторыя гравюры («Хрыстос у храме», «Хрышчэнне ў Іардане») былі запазычаны з «Сусветнай хронікі» Шэдэля (Нюрнберг, 1493) і па сваіх кампазіцыйна-стылявых адзнаках, тэхніцы гравіроўкі ствараюць досыць аднастайную групу з іншымі гравюрамі. Віленскія выданні вылучаюцца асаблівай вытанчанасцю, дэкаратыўнасцю, мастацтвам набору,

вёрсткі, яны насычаны разнастайнымі мініяцюрнымі арнаментальна-дэкаратыўнымі аздобамі, асветлены чырвонай фарбай (многія застаўкі, ініцыялы, калонтытулы і інш.). Агульны эстэтычны і мастацкі ўзровень выданняў Скарыны лепш за ўсё характарызуе яго адносіны да друку, кніжнага майстэрства, высакароднай духоўнай і асветніцкай дзейнасці.

Скарына арганічна ўспрыняў, творча асэнсаваў і перапрацаваў асноўныя дасягненні еўрапейскага кнігадрукавання канца XV — пачатку XVI ст., адмовіўся ад многіх традыцый рукапіснага мастацтва і шмат у чым апярэдзіў дасягненні пазнейшага беларускага і ўсяго ўсходнеславянскага кнігадрукавання (гравюрныя ілюстрацыйныя цыклы, арнамент, тытульныя лісты, шрыфты з прыкметамі рэнесансавай антыквы, двухфарбавы друк, фаліяцыя, разнастайныя наборныя канцоўкі і інш.) Некаторыя элементы мастацка-паліграфічнай аздобы скарынаўскіх выданняў сістэматызуюцца і апісваюцца ніжэй.

Фаліяцыя

Пражскія выданні, 1517—1519

Псалтыр, [А] — РМВ — 142 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўнізе справа, лічбы пад цітламі, справа двукроп'е з хвалістай рыскай. Ліст 38 мае калонлічбу «30» [42].

Кніга «Іоў», А — НА, (1 л. пусты) — 52 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прытчы Саламона», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева, лічбы пад цітламі, з двукроп'ем.

Кніга «Ісус Сірахаў», А — ПА, (1л. гравюра) — 82 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 28 (пачатак тэксту — «...ми. оправданія и судьбы своя») мае калонлічбу «26», ліст 30 («...ний. Помни на оубожьство во время богатества») — калонлічбу «28» [43].

Кніга «Эклезіяст», А — НІ — 18 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Песня песняў», А — ВІ — 12 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе злева. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кніга «Прамудрасць божая», А — ЛА, (ЛВ) — 32 л. Фаліяцыя на адваротным баку ліста ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

Кнігі «Царствы», А — СМВ — 242 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе, справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем. Ліст 49 мае калонлічбу з перастаўленымі літарамі, ліст 237 («...начал царствовати») — калонлічбу «236».

Кніга «Ісус Навін», А — МН — 48 л. Фаліяцыя на пярэдняй старонцы ўверсе справа. Лічбы з цітламі і двукроп'ем.

---

[42] Францыск Скарына. Зборнік... С. 215.

[43] Там жа. С. 226.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна саракa алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонюю і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

Премудрость божие. книга почи
наетсѧ: вполне. выложона.
на рускы. языкъ: доктором.
Франциском: Скорыниным сыно.
изъ славного. града Полоцкая;

Тытульны ліст з кн. Ф.Скарыны «Прамудрасць божая»
Мініяцюра. XVI — XVII ст.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Аpодия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў місціцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонуюі сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонүю і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тээзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дарага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям»[1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі»[2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі[3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблii ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблii ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблii, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна саракам алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Արодия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонаю і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дарага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна саракам алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызаваны Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонаю і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям»[1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацскии. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі»[2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі[3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Ё. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біблії ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацский...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Бібліі ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (теолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Бібліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитский. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацский...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонаю і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Біbліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біbліі, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Павіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. павіянскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав отАродия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Е. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда I сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягонаю і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

РАСПАЎСЮДЖАННЕ ВЫДАННЯЎ. УПЛЫЎ НА РУКАПІСНУЮ КНІЖНАСЦЬ

Ужо ў першыя дзесяцігоддзі друкарскай і выдавецкай дзейнасці Скарыны яго кнігі сталі вядомы ў розных краінах Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. Усе новыя выданні Біблії ў канцы XV — першай палавіне XVI ст. прыцягвалі пільную ўвагу царкоўнай і свецкай інтэлігенцыі (тэолагаў, пісьменнікаў, перакладчыкаў, палемістаў, універсітэцкіх магістраў і інш.), якая ўлічвала ролю Бібліі ў духоўнай культуры сярэдневяковай і рэнесансавай Еўропы, царкоўна-рэлігійным, грамадска-палітычным, індывідуальным жыцці людзей, прызнавала яе Свяшчэнным пісаннем, боскім прадвяшчэннем і вызначэннем. Рэфармацыя яшчэ больш узвысіла прэстыж Біблії, абвясціла яе адзіным фундаментам новай «ачышчанай» рэлігіі і царквы.

Сярод іншых выданняў Свяшчэннага пісання кнігі Скарыны вылучаліся і тым, што яны былі першым зводам, надрукаваным кірыліцкімі шрыфтамі ва ўсім славянскім рэгіёне Еўропы, сваім дэмакратычным характарам, рэдакцыйна-перакладчыцкімі і літаратурнымі асаблівасцямі, афармленнем. Нягледзячы на адсутнасць (у радзе выпадкаў) непасрэдных звестак, пісьмовых сведчанняў, можна ўпэўнена сцвярджаць, што яны былі вядомы пражскім і іншым еўрапейскім кнігавыдаўцам і друкарам, выдатным прадстаўнікам рэнесансава-гуманістычнай культуры, дзеячам Рэфармацыі, палітыкам, падарожнікам, царкоўнай каталіцкай і праваслаўнай іерархіі.

Выданнямі Скарыны карыстаўся італьянскі мовазнавец, паліглот, бібліяфіл, прафесар універсітэта ў Папіі Амбражэй Тэзэй Альбанэзі (1469—1540). Згодна з пастановай пятага ўсяленскага сабора Альбанэзі прымаў удзел у місіянерскай дзейнасці сярод «усходніх» народаў. У гэты перыяд свайго жыцця ён зацікавіўся «усходнімі» мовамі, пісьменствам, пачаў збіраць рукапісы і выданні. У 1539 г. папіанскі друкар Іаан Марыя Сіманета з Крэмоны выпусціў у свет кнігу Альбанэзі «Уводзіны ў мовы халдзейскую, сірыйскую, армянскую і дзесяць іншых, што карыстаюцца прыкладна сарака алфавітамі, прыдатныя да ўжывання ў містыцы і кабалістыцы, апісаны і ахарактарызованы Фагоцці Афраніям» [1].

[1] Albonesi Theses Ambrosius. Introductio in Chaldaicam linguam, Syriacam, atque Armenicam, et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta, circiter quadriginta, et eorundum invicam conformatio, Mystica et Cabalistica quamplurima scitu digna et descriptio at simulachrum Phagoti Afranii. Pavia, 1539.

У якасці ілюстрацыі асаблівасцей «гоцкай або рускай» мовы («...quorum nomina Gotius sive Rusius hoc ordine describens») аўтар змясціў фрагмент тэкста з другой кнігі «Царствы». Тэкст надрукаваны без перакладу лацінскімі літарамі, пачынаецца са слоў: «Azael brati Ioauoui mezi tridcietmi myzmi. Elianani sini diudi ciariu Dauidoua ot uithleoma. Sammaa ot Ararij, Elichaui ot Arodiu, Gelijsi ot Phaltij, Girai sini Accijesoui ot thecyia Auiezeri ot Anatota, Mouonai ot Vzat, Selmoni Agoitscij, Macharai Metophaciscij, Elephi sini Vaanasoui itoi teze Metophaciscij...»

Адпаведны тэкст Скарыны: «Азаель брат Іоавов межи тридцетми мужми. Елианан сын дяди царя Давыдова от Вифлеома. Саммаа от Арарыи. Елихав от Ародия. Гелиис от Фальтии. Гирай сын Аксиесов от Фекуя. Авиезер от Анатота. Мовоили от Узаты. Селмон Агоитскый. Махарай Метофацский. Елеф сын Ваанасов и той теже Метофацскый...»

Кнігамі Альбанэзі, напэўна, карысталіся студэнты на лекцыях, філолагі, а таксама тыя асобы, што верылі ў кабалістыку, розныя патаемныя «навукі» [2].

Досыць загадкавым быў лёс выданняў Скарыны ў самой Празе. Нейкая частка надрукаваных сшыткаў была пушчана ў продаж. Некаторыя з іх былі, напэўна, скампанаваны і пераплецены новымі ўладальнікамі, асобныя сшыткі і аркушы, як адзначалася, выкарыстоўваліся для іншых мэтаў. Ва ўсякім разе многім славянскім даследчыкам канца XVIII — пачатку XIX ст. кнігі Скарыны здаваліся надзвычай рэдкімі. Невыпадкова Ё. Добраўскі шукаў кнігі Скарыны ў Польшчы (пісьмо С. Б. Ліндэ), а В. Копітар у сваю чаргу прасіў яго набыць іх у Чэхіі [3].

Між тым, трэба адзначыць, што кнігі беларускага першадрукара ўпамінаюцца ў прывілеі Фердынанда І сыну Скарыны Сімяону, падпісаным 29 студзеня 1552 г. Дарэчы кажучы, кнігі рэдка ўпаміналіся ва ўрадавых дакументах, часцей у тых выпадках, калі яны дорага каштавалі, дзякуючы агульнай колькасці ўпрыгожванню. Натуральна, што кнігі Скарыны павандравалі з Сімяонам у паўднёвую Чэхію або разам з іншай маёмасцю сталі ўласнасцю крэдытораў яго бацькі. Сярод апошніх, як вядома, былі прадстаўнікі віленскага патрыцыяту Марцін Онкавіч і Ян Тоўсцік.

[2] Згаданы фрагмент у кнізе Альбанэзі выявіў Е. Добраўскі. Гл.: Dobrowsky J. Anhang von der Skorinischen Bibel — Uibersetzung//Dobrowsky J. Slovanka. Prag, 1814. S. 155; Dizionario biografico degli Italiani. Roma, 1960. Vol. 2. P. 39—42; Владимиров П. В. Доктор Франциск Скорина... С. 201; Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць... С. 134; Тумаш В. Кнігі Скарыны на захадзе Эўропы ў пару ягоную і сяньня//Запісы. 1977. № 15. С. 31; Францыск Скарына. Зборнік... С. 31; Францыск Скарына і яго час... С. 296, 392, 495; Открытие Скорины... С. 6—7.

[3] Dobrowsky J. Jeremia Klaglieder, von Franz Skorina in Russische übersetzt // Dobrowsky J. Slovanka. 1815. 2 Lfg. S. 149—152; Ягич И. В. Письма Добровского и Копитара в повременном порядке. Спб., 1885. С. 646, 650—651.

Пётр Салока (Там жа); Максім Марцінавіч Савіч (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 28, л. 119).

Каля 1542

Андрэй Мацковіч б. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 28, л. 79).

1543

Аўгусцін Марштын (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Тыша Сямёнавіч (Там жа); Юрый Яцка (Там жа); Іван Няфёдавіч (Там жа); Станіслаў Канвісаж (Там жа); Сямён Юркавіч (Там жа).

1544

Лукаш Іванавіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Васіль Майсеевіч (Там жа); Марцін Нестука (Там жа); Якуб Яркевіч (Там жа); Павел Мніх (Там жа); Сямён Стэфанавіч Зарэцкі (Там жа).

1545

Станіслаў Канвісаж (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Максім Марцінавіч Савіч (Там жа); Юрый Нехтавіч (Там жа); Іван Фёдаравіч (Там жа); Лукаш Маркавіч (Там жа); Цімафей Федзька (Там жа).

1546

Эразм Брэтнар б. (РК. С. 195); Барталамей Германовіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Іван Івашкавіч (Там жа); Сямён Лявонавіч (Там жа); Станіслаў Пытлевіч (Там жа); Грыгорый Цымбаліч (Там жа).

1547

Ян Марцінавіч Толсцік (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Іван Няфедавіч (Там жа); Матвей Бурбіч (Там жа); Фёдар Сазонавіч (Там жа); Ганус Гофман (Там жа); Лукаш Стэфановіч Велкавіч (Там жа); Лукаш Маркавіч р. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 367); Павел Пятровіч р. (ZP. S. 79); Станіслаў Каронек (Там жа); Сямён Ігнатавіч Скабіна (Там жа).

1548

Андрэй Водкавіч (Вайткевіч ?) (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Лукаш Сташкевіч (Там жа); Ян Воўкавіч (Там жа); Іван Ігнатовіч (Там жа); Пётр Салока (Там жа); Сымон Крыловіч (Там жа).

1549

Ян Велкавіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 5); Тыша Сямёнавіч (Там жа); Юрый Бочка (Там жа); Фёдар Юркавіч (Там жа); Лукаш Янкавіч (Там жа); Фёдар Петраховіч (Там жа); Лукаш Дашковіч б. (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5333, л. 65; ЦДАСА СССР, ф. 329, воп. 1, кн. 233, л. 336); Лукаш Маркавіч р. (Там жа); Пётр Салока (Там жа); Сямён Сянчыла (Там жа).

1550

Павел Пятровіч Мніх (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 5); Сямён Стэфанавіч Зарэцкі (Там жа); Павел Андрэевіч (Там жа); Іван Іванавіч Тупека (Там жа); Лукаш Абухоўскі (Там жа); Матвей Грыгоравіч Праўза (Там жа); Лукаш Дашковіч б. (РК. С. 202); Лукаш Маркавіч р. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 367).

1549 — 1551

Лукаш Ісаевіч б. (Там жа, кн. 22, л. 306).

СПІС УМОЎНЫХ СКАРАЧЭННЯЎ *

АВК	— Акты, издаваемые Виленскою комиссиею для разбора древних актов
АДНБ	— Адэская дзяржаўная навуковая бібліятэка
АЗР	— Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссией
Алексеев, 1783	— Алексеев П. А. Рассмотрение славянской старопечатной книги Апостола, которая справлена доктором Франциском Скориною из Полоцка, напечатана в Вильне 1525 г. в четверть листа//Опыт трудов Вольного Рос. собрания при имп. Моск. ун-те. 1783. Ч. 6. С. 195—204
Алексютовіч, 1958	— Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць: светапогляд. Мн., 1958
Архив ЮЗР	— Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссиею для разбора древних актов, выс. учрежд. при киевском военном, подольском и волынском генерал-губернаторе
АС	— Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при Управлении Виленского учебного округа
АЮЗР	— Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссией
БА	— Беларускі архіў
Анічэнка, 1969	— Анічэнка У. В. Беларуска-ўкраінскія пісьмова-моўныя сувязі. Мн., 1969
БАН СССР	— Бібліятэка Акадэміі навук СССР, Ленінград
Весці АН БССР	— Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук
Владимиров, 1890	— Владимиров П. В. Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст., 1890. Кн. 4, отд. 2. С. 101—139
Востоков, 1842	— Востоков А. Описание русских и словенских рукописей Румянцевского Музеума. СПб., 1842
ВС	— Витебская старина
Голенченко, 1979	— Голенченко Г. Я. Книги Ф. Скорины в белорусских, русских и украинских собраниях XVI — XVII вв.//Белорусский просветитель Франциск Скорина. С. 149—163
Голенченко, 1988	— Голенченко Г. Я. Датированные записи на белорусских старопечатных изданиях конца XVI — середины XVII в.//Книга в Белоруссии. Мн., 1988. С. 4—35

* Скарачэнні, якія пачынаюцца з прозвішча аўтара, выкарыстоўваюцца толькі ў дадатках да кнігі.

Пётр Салока (Там жа); Максім Марцінавіч Савіч (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 28, л. 119).

Каля 1542

Андрэй Мацковіч б. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 28, л. 79).

1543

Аўгусцін Марштын (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Тыша Сямёнавіч (Там жа); Юрый Яцка (Там жа); Іван Няфёдавіч (Там жа); Станіслаў Канвісаж (Там жа); Сямён Юркавіч (Там жа).

1544

Лукаш Іванавіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Васіль Майсеевіч (Там жа); Марцін Нестука (Там жа); Якуб Яркевіч (Там жа); Павел Мніх (Там жа); Сямён Стэфанавіч Зарэцкі (Там жа).

1545

Станіслаў Канвісаж (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Максім Марцінавіч Савіч (Там жа); Юрый Нехтавіч (Там жа); Іван Фёдаравіч (Там жа); Лукаш Маркавіч (Там жа); Цімафей Федзька (Там жа).

1546

Эразм Брэтнар б. (РК. С. 195); Барталамей Германовіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Іван Івашкавіч (Там жа); Сямён Лявонавіч (Там жа); Станіслаў Пытлевіч (Там жа); Грыгорый Цымбаліч (Там жа).

1547

Ян Марцінавіч Толсцік (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Іван Няфедавіч (Там жа); Матвей Бурбіч (Там жа); Фёдар Сазонавіч (Там жа); Ганус Гофман (Там жа); Лукаш Стэфановіч Велкавіч (Там жа); Лукаш Маркавіч р. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 367); Павел Пятровіч р. (ZP. S. 79); Станіслаў Каронек (Там жа); Сямён Ігнатавіч Скабіна (Там жа).

1548

Андрэй Водкавіч (Вайткевіч ?) (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Лукаш Сташкевіч (Там жа); Ян Воўкавіч (Там жа); Іван Ігнатовіч (Там жа); Пётр Салока (Там жа); Сымон Крыловіч (Там жа).

1549

Ян Велкавіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 5); Тыша Сямёнавіч (Там жа); Юрый Бочка (Там жа); Фёдар Юркавіч (Там жа); Лукаш Янкавіч (Там жа); Фёдар Петраховіч (Там жа); Лукаш Дашковіч б. (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5333, л. 65; ЦДАСА СССР, ф. 329, воп. 1, кн. 233, л. 336); Лукаш Маркавіч р. (Там жа); Пётр Салока (Там жа); Сямён Сянчыла (Там жа).

1550

Павел Пятровіч Мніх (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 5); Сямён Стэфанавіч Зарэцкі (Там жа); Павел Андрэевіч (Там жа); Іван Іванавіч Тупека (Там жа); Лукаш Абухоўскі (Там жа); Матвей Грыгоравіч Праўза (Там жа); Лукаш Дашковіч б. (РК. С. 202); Лукаш Маркавіч р. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 367).

1549 — 1551

Лукаш Ісаевіч б. (Там жа, кн. 22, л. 306).

СПІС УМОЎНЫХ СКАРАЧЭННЯЎ *

АВК — Акты, издаваемые Виленскою комиссиею для разбора древних актов

АДНБ — Адэская дзяржаўная навуковая бібліятэка

АЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссией

Алексеев, 1783 — Алексеев П. А. Рассмотрение славянской старопечатной книги Апостола, которая справлена доктором Франциском Скориною из Полоцка, напечатана в Вильне 1525 г. в четверть листа// Опыт трудов Вольного Рос. собрания при имп. Моск. ун-те. 1783. Ч. 6. С. 195—204

Алексютовіч, 1958 — Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць: светапогляд. Мн., 1958

Архив ЮЗР — Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссиею для разбора древних актов, выс. учрежд. при киевском военном, подольском и волынском генерал-губернаторе

АС — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при Управлении Виленского учебного округа

АЮЗР — Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссией

БА — Беларускі архіў

Анічэнка, 1969 — Анічэнка У. В. Беларуска-ўкраінскія пісьмовамоўныя сувязі. Мн., 1969

БАН СССР — Бібліятэка Акадэміі навук СССР, Ленінград

Весці АН БССР — Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук

Владимиров, 1890 — Владимиров П. В. Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст., 1890. Кн. 4, отд. 2. С. 101—139

Востоков, 1842 — Востоков А. Описание русских и словенских рукописей Румянцевского Музеума. СПб., 1842

ВС — Витебская старина

Голенченко, 1979 — Голенченко Г. Я. Книги Ф. Скорины в белорусских, русских и украинских собраниях XVI — XVII вв.//Белорусский просветитель Франциск Скорина. С. 149—163

Голенченко, 1988 — Голенченко Г. Я. Датированные записи на белорусских старопечатных изданиях конца XVI — середины XVII в.//Книга в Белоруссии. Мн., 1988. С. 4—35

* Скарачэнні, якія пачынаюцца з прозвішча аўтара, выкарыстоўваюцца толькі ў дадатках да кнігі.

Пётр Салока (Там жа); Максім Марцінавіч Савіч (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 28, л. 119).

Каля 1542

Андрэй Мацковіч б. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 28, л. 79).

1543

Аўгусцін Марштын (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Тыша Сямёнавіч (Там жа); Юрый Яцка (Там жа); Іван Няфёдавіч (Там жа); Станіслаў Канвісаж (Там жа); Сямён Юркавіч (Там жа).

1544

Лукаш Іванавіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Васіль Майсеевіч (Там жа); Марцін Нестука (Там жа); Якуб Яркевіч (Там жа); Павел Мніх (Там жа); Сямён Стэфанавіч Зарэцкі (Там жа).

1545

Станіслаў Канвісаж (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Максім Марцінавіч Савіч (Там жа); Юрый Нехтавіч (Там жа); Іван Фёдаравіч (Там жа); Лукаш Маркавіч (Там жа); Цімафей Федзька (Там жа).

1546

Эразм Брэтнар б. (РК. С. 195); Барталамей Германовіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Іван Івашкавіч (Там жа); Сямён Лявонавіч (Там жа); Станіслаў Пытлевіч (Там жа); Грыгорый Цымбаліч (Там жа).

1547

Ян Марцінавіч Толсцік (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Іван Няфедавіч (Там жа); Матвей Бурбіч (Там жа); Фёдар Сазонавіч (Там жа); Ганус Гофман (Там жа); Лукаш Стэфановіч Велкавіч (Там жа); Лукаш Маркавіч р. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 367); Павел Пятровіч р. (ZP. S. 79); Станіслаў Каронек (Там жа); Сямён Ігнатавіч Скабіна (Там жа).

1548

Андрэй Водкавіч (Вайткевіч ?) (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 4); Лукаш Сташкевіч (Там жа); Ян Воўкавіч (Там жа); Іван Ігнатовіч (Там жа); Пётр Салока (Там жа); Сымон Крыловіч (Там жа).

1549

Ян Велкавіч (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 5); Тыша Сямёнавіч (Там жа); Юрый Бочка (Там жа); Фёдар Юркавіч (Там жа); Лукаш Янкавіч (Там жа); Фёдар Петраховіч (Там жа); Лукаш Дашковіч б. (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5333, л. 65; ЦДАСА СССР, ф. 329, воп. 1, кн. 233, л. 336); Лукаш Маркавіч р. (Там жа); Пётр Салока (Там жа); Сямён Сянчыла (Там жа).

1550

Павел Пятровіч Мніх (ЦДГА ЛітССР, ф. С. А., воп. 1, адз. зах. 5324, л. 5); Сямён Стэфанавіч Зарэцкі (Там жа); Павел Андрэевіч (Там жа); Іван Іванавіч Тупека (Там жа); Лукаш Абухоўскі (Там жа); Матвей Грыгоравіч Праўза (Там жа); Лукаш Дашковіч б. (РК. С. 202); Лукаш Маркавіч р. (ЦДАСА СССР, ф. 389, воп. 1, кн. 21, л. 367).

1549 — 1551

Лукаш Ісаевіч б. (Там жа, кн. 22, л. 306).

СПІС УМОЎНЫХ СКАРАЧЭННЯЎ*

АВК	— Акты, издаваемые Виленскою комиссиею для разбора древних актов
АДНБ	— Адэская дзяржаўная навуковая бібліятэка
АЗР	— Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссией
Алексеев, 1783	— Алексеев П. А. Рассмотрение славянской старопечатной книги Апостола, которая справлена доктором Франциском Скориною из Полоцка, напечатана в Вильне 1525 г. в четверть листа// Опыт трудов Вольного Рос. собрания при имп. Моск. ун-те. 1783. Ч. 6. С. 195—204
Алексютовіч, 1958	— Алексютовіч М. А. Скарына, яго дзейнасць: светапогляд. Мн., 1958
Архив ЮЗР	— Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссиею для разбора древних актов, выс. учрежд. при киевском военном, подольском и волынском генерал-губернаторе
АС	— Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при Управлении Виленского учебного округа
АЮЗР	— Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссией
БА	— Беларускі архіў
Анічэнка, 1969	— Анічэнка У. В. Беларуска-ўкраінскія пісьмова-моўныя сувязі. Мн., 1969
БАН СССР	— Бібліятэка Акадэміі навук СССР, Ленінград
Весці АН БССР	— Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук
Владимиров, 1890	— Владимиров П. В. Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст., 1890. Кн. 4, отд. 2. С. 101—139
Востоков, 1842	— Востоков А. Описание русских и словенских рукописей Румянцевского Музеума. СПб., 1842
ВС	— Витебская старина
Голенченко, 1979	— Голенченко Г. Я. Книги Ф. Скорины в белорусских, русских и украинских собраниях XVI — XVII вв.//Белорусский просветитель Франциск Скорина. С. 149—163
Голенченко, 1988	— Голенченко Г. Я. Датированные записи на белорусских старопечатных изданиях конца XVI — середины XVII в.//Книга в Белоруссии. Мн., 1988. С. 4—35

* Скарачэнні, якія пачынаюцца з прозвішча аўтара, выкарыстоўваюцца толькі ў дадатках да кнігі.

ЗМЕСТ

Научное издание

Голенченко Георгий Яковлевич

ФРАНЦИСК СКОРИНА — БЕЛОРУССКИЙ И ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКИЙ ПЕРВОПЕЧАТНИК

Минск, издательство «Навука і тэхніка»
На белорусском языке

Навуковае выданне

Галенчанка Георгій Якаўлевіч

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА — БЕЛАРУСКІ І ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІ ПЕРШАДРУКАР

Загадчык рэдакцыі *У. М. Ківатыцкі*
Рэдактар *Л. В. Пятроўская*
Мастак *Т. П. Кулажэнка*
Мастацкі рэдактар *А. А. Кулажэнка*
Тэхнічны рэдактар *В. У. Кручонак*
Карэктар *Т. Ф. Піліповіч*

ІБ № 4056

Друкуецца на пастанове РВС АН Беларусі. Здадзена ў набор 27.07.90. Падпісана ў друк 13.12.91. Фармат 60×90¹/₁₆. Папера друк. № 1. Гарнітура літаратурная. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 17,5. Ум. фарб.-адб. 70,72. Ул.-выд. арк. 18,42. Тыраж 2000 экз. Зак. № 1296.
Цана 5 р. 90 к.

Выдавецтва «Навука і тэхніка» Акадэміі навук Беларусі і Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. 220067. Мінск, Жодзінская, 18. Друкарня імя Францыска Скарыны выдавецтва «Навука і тэхніка». 220067. Мінск, Жодзінская, 18.